

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งหัวข้อประกอบด้วยการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนและนโยบายนำไปสู่การปฏิบัติ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่า
 - 2.1 ความหมายการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่า
 - 2.2 หลักการการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่า
 - 2.3 ประเภทการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่า
3. แนวนโยบายการจัดการศึกษาและนโยบายเรียนฟรีตามกรอบของกฎหมาย
 - 3.1 แนวนโยบายการจัดการศึกษาและแนวนโยบายเรียนฟรีตามกรอบของกฎหมาย
ที่เกี่ยวข้อง
 - กฎหมายรัฐธรรมนูญ / พระราชบัญญัติ / แผนการศึกษาแห่งชาติ / ระเบียบ
กฎหมาย
 - 3.2 แนวนโยบายด้านการจัดการศึกษาและแนวนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ
(ในช่วงระหว่างปี 2534-2552)
 - นายอนันต์ ปันยารชุน
 - นายชวน หลีกภัย
 - พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ
 - พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร
 - นายสมัคร สุขทอง
 - นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์
 - นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
 - 3.3 การดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ
 - นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์)
 - 3.4 ระบบการศึกษาต่างประเทศ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนและนโยบายนำไปสู่การปฏิบัติ

นโยบาย หมายถึง ชุดของนโยบายจากผู้กำหนดไปสู่ผู้ปฏิบัติ โดยการกำหนดเป้าประสงค์และวิธีการในการบรรลุเป้าประสงค์นั้น

การวางแผน คือ ขั้นตอนในการกำหนดการแทรกแซงที่เฉพาะเจาะจง เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ถือเป็นการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคำตอบของการแก้ไขปัญหาในแต่ละกรณี ต่างจากนโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาด้วยการกำหนดเป้าประสงค์แบบกว้าง ๆ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ชุดของการปฏิบัติเพื่อให้แผนงานบรรลุผลประโยชน์ที่ตั้งใจไว้

ความหมายการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ คือ การนำนโยบาย หรือแผนงานไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จโดยอาศัยความสามารถขององค์กรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์กรในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อการดำเนินงานให้ลุล่วงให้ประสบความสำเร็จให้ครบถ้วนให้เกิดผลผลิต และให้สมบูรณ์ถือเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าประสงค์และการปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าประสงค์โดยให้ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดที่กระทำโดยรัฐบาลและเอกชน ทั้งปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งมีผลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจากการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะมีเกมของกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิด ทฤษฎี และการวิจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนสำคัญ ในกระบวนการนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ Walter Williams (1971: 144) Jeffrey L. Pressman และ Aaron Wildavsky (1973: 19) Carl E. Van Horn และ Donald S. Van Meter (1976: 103) Eugene Bardach (1980: 22) Daniel A. Mazmanian (1989 : 20-21) G. Shabbir Cheema และ Dennis A. Rondinelli (1983:16) จาก <http://learners.in.th/blog/nus-mobile/162367> (อ้างอิงใน เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาแผนและนโยบาย ภาควิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสังคมศาสตร์)

ความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย
2. ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อหน่วยปฏิบัติ

4. การนำนโยบายไปปฏิบัติมุ่งเน้น ด้านความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

5. ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ นั้นอาจขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

6. การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ **แนวทางการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ**

1. แนวทางการศึกษาโครงสร้างองค์การ
2. แนวทางการจัดการและระเบียบวิธีการ
3. แนวทางการวิเคราะห์พฤติกรรม
4. แนวทางการเมือง
5. แนวทางการพิจารณาจากบนลงล่าง
6. แนวทางการพิจารณาจากล่างขึ้นบน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. แหล่งที่มาของนโยบาย
 - 1.1 แลกเปลี่ยนหรือคำสั่งของฝ่ายบริหาร
 - 1.2 เนื้อหาหรือรายละเอียดในกฎหมาย
 - 1.3 ความร่วมมือระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในการประกาศใช้กฎหมาย ที่ถือว่าเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลนั้น
 - 1.4 ชำระราชการระดับสูง ผู้มีหน้าที่ในการริเริ่มการก่อรูปนโยบายและการพัฒนาทางเลือกนโยบาย
 - 1.5 การพิจารณาและการวินิจฉัยของศาลคำพิพากษาถือเป็นที่สุด และคือนโยบายสาธารณะที่สำคัญของทุกสังคม
2. ความชัดเจนของนโยบาย
 - 1.1 เป็นรากฐานที่สำคัญ สำหรับความมุ่งหมายของนโยบาย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
 - 1.2 นโยบายที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน จะส่งเสริมให้มีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีความสอดคล้องประสานกัน และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.3 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ขึ้นอยู่กับ
 - 1.3.1 การระบุสภาพปัญหาของนโยบายอย่างครบถ้วน
 - 1.3.2 การกำหนดผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจน

1.3.3 การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากการแก้ปัญหา

1.3.4 การประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

องค์การและผู้เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ฝ่ายการเมือง : บทบาทของฝ่ายการเมืองมีความสำคัญมากในกระบวนการของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

2. ระบบราชการ : เป็นผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นภารกิจหลักของระบบราชการ

3. ข้าราชการ: นอกเหนือจากระบบราชการแล้ว ข้าราชการในฐานะบุคคล อาจถือได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่งผลอย่างมากต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

4. ผู้ที่ได้รับผลจากนโยบาย : ผู้รับบริการหรือผู้ได้รับผลจากนโยบายจะมีทั้งในแง่ของบุคคล และในฐานะกลุ่มในกระบวนการ ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

5. ความแตกต่างระหว่างบทบาทขององค์การและผู้เกี่ยวข้องในแต่ละประเภทของนโยบาย: บทบาทขององค์การ และผู้เกี่ยวข้องจะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทต่างๆ ของนโยบายสาธารณะ

ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ความล้มเหลวของนโยบายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับนักทฤษฎีนโยบาย และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในการแสวงหาแนวทางเพื่อความสำเร็จของนโยบาย

2. การศึกษาของ R.S. Mountjoy และ L.O. O'Tool Jr. (1979 : 466-467) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

1. ทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติ

2. แนวทางการปฏิบัติที่ระบุอย่างเฉพาะเจาะจง

3. หลักการที่ช่วยให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. ถ้ามีทรัพยากรใหม่ ๆ แต่แนวทางปฏิบัติคลุมเครือ จะต้องมีการตีความนโยบายให้ชัดเจน

2. ถ้ามีทรัพยากรใหม่และมีแนวทางปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจง นั้นอาจทำให้เป้าประสงค์ของบุคคลภายในองค์กรลดความสำคัญลง ดังนั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีทิศทางสอดคล้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย

3. ถ้าทรัพยากรนั้นไม่เพียงพอ และแนวทางปฏิบัติไม่ชัดเจน ต้องสร้างกิจกรรมให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติเป็นการสร้างพลังความมุ่งมั่น

4. Water Williams (1971: 14) ได้กำหนดแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบายเพื่อให้ความมั่นใจแก่ผู้ที่มีความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลไว้ 2 ประการ คือ

1. เป็นหน้าที่ของผู้กำหนดนโยบาย ที่จะต้องกำหนดนโยบายให้มีความหมายและชัดเจน
2. มีแนวโน้มว่าผู้ปฏิบัติจะทำตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ หากเงื่อนไขดังกล่าวถูกละเลย จะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบกับความล้มเหลว

5. Andrew Dunsire (1990 : 15-27) สรุปว่า ความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติอาจเกิดจาก

1. การเลือกกลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม
2. การเลือกหน่วยปฏิบัติและกลไกในการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม
3. การเลือกเครื่องมือและวิธีปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่าย

1. ความหมายการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การไม่เก็บค่าใช้จ่าย คือ การที่สถานศึกษาไม่เก็บเงินค่าบำรุงการศึกษา และค่าอุปกรณ์การเรียนรวมถึงค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากผู้เรียน แต่ผู้เรียนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวนักเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่าอาหารกลางวัน ค่าอาหารเสริม ค่าพาหนะเดินทางมาเรียน และค่าเครื่องเขียนอุปกรณ์ส่วนตัวในการเรียน (อ้างอิงใน สงบ ลักษณะ กรอบนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี, 2542, หน้า 39-40) ได้กล่าวถึง การจัดการที่ไม่เก็บค่าใช้จ่ายไว้ดังนี้

1.1 การไม่เก็บค่าใช้จ่ายคือ การที่สถานศึกษาไม่เก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาและค่าอุปกรณ์การเรียนรวมถึงค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากผู้เรียน แต่ผู้เรียนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวนักเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่าอาหารกลางวัน ค่าอาหารเสริม ค่าพาหนะเดินทางมาเรียนและค่าเครื่องเขียนอุปกรณ์ส่วนตัวในการเรียน

รัฐและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น สงเคราะห์ค่าใช้จ่ายส่วนตัวเหล่านี้ของผู้เรียน สำหรับผู้เรียนที่มีความขาดแคลนยากไร้ โดยพิจารณาจาก ฐานะรายได้ของครอบครัวเป็นหลัก

1.2 ค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษา 2 ประเภท คือ

1.2.1 งบลงทุน : เช่น ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ห้องเรียนและครุภัณฑ์

1.2.2 งบดำเนินงาน : เช่น เงินเดือนครู ค่าจ้างบุคลากร ค่าวัสดุการ คำนวณ ค่าใช้จ่ายงบดำเนินการเฉลี่ยรายหัวของผู้เรียนในการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละระดับ(ประถม มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลายอาชีพ) แต่ละ

ประเภท (ในระบบโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน) จะใช้เป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน (ในรูปคูปองการศึกษา) และการศึกษาที่จัดโดยองค์กรต่าง ๆ

1.3. แหล่งเงินค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา จะมีทั้งส่วนที่มาจากงบประมาณแผ่นดินของรัฐ รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เงินบริจาคเพื่อการกุศลขององค์กรต่าง ๆ และของการลงทุนของภาคเอกชนที่มีแรงจูงใจการยกเว้นภาษีของรัฐ

2. หลักการการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น สงเคราะห์ให้ใช้จ่ายส่วนตัวเหล่านีของผู้เรียน สำหรับผู้เรียนที่มีความขาดแคลนยากไร้ โดยพิจารณาฐานะรายได้ของครอบครัวเป็นหลัก

แหล่งเงินค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา จะมีทั้งส่วนที่มาจากงบประมาณแผ่นดินของรัฐ รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เงินบริจาคเพื่อการกุศลขององค์กรต่าง ๆ และของการลงทุนของภาคเอกชนที่มีแรงจูงใจการยกเว้นภาษีของรัฐ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สปศ.) (อ้างอิงใน 108ปัญหาปฏิรูปการศึกษา, 2543, หน้า 55-56) ได้อธิบายค่าใช้จ่ายที่รัฐไม่เก็บจากผู้เรียน หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามหลักสูตรมาตรฐานในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ค่าเล่าเรียนเป็นต้น ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนสามารถเรียนฟรี ได้ทั้งหมดในทุกเรื่อง

ดังนั้น หากสถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนนอกเหนือหลักสูตรมาตรฐานและผู้เรียนสมัครใจเรียน เช่น สอนว่ายน้ำ สอนคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ผู้เรียนก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนที่เพิ่มขึ้นเอง

สำหรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการจัดสรรเงินเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องอยู่บนฐานค่าใช้จ่ายรายหัว ที่สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่รัฐกำหนด โดยค่าใช้จ่ายรายหัวที่ค่าได้นี้จะเป็นค่าใช้จ่ายพื้นฐาน ที่รัฐต้องจัดสรรให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ภายใต้หลักความเสมอภาคเป็นธรรม ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นอกจากนี้ รัฐยังต้องจัดสรรเพิ่มเติมให้กับผู้เรียนแต่ละคนตามแตกต่างของคุณลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน เช่น กลุ่มพิการ กลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ และยากจน เป็นต้น เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสสำหรับผู้เรียนเหล่านี้ให้ได้รับการศึกษา เช่นเดียวกับกลุ่มปกติทั่วไป รวมถึงการจัดสรรให้แต่ละสถานศึกษาเพิ่มเติม ตามความแตกต่างในคุณลักษณะแต่ละสถานศึกษา เช่น สถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือกันดารโดยคำนึงถึงความประหยัดเนื่องจากขนาดและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

3. ประเภทการศึกษาแบบไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาโดยทั่วไปมี 3 ประเภท คือ

1. ค่าใช้จ่ายในการลงทุน เช่น ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้างอาคาร ห้องเรียน ค่าครุภัณฑ์
2. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ เช่น เงินเดือนครู ค่าจ่ายบุคลากร ค่าวัสดุอุปกรณ์
3. ค่าใช้จ่ายส่วนตัวผู้เรียน เช่น ค่าหนังสือเรียน ค่าอาหารกลางวันและอาหารเสริม

ค่าเสื้อผ้า ค่าพาหนะเดินทางมาเรียนและค่าเครื่องเขียนอุปกรณ์ส่วนตัวในการเรียน

ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการดำเนินการ (ข้อ 1.1.1 และ 1.1.2) ในสถานศึกษาของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะรับผิดชอบโดยงบประมาณของรัฐและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนสถานศึกษาเอกชนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการลงทุน (ข้อ 1.1.2) ตามเงื่อนไขที่กำหนด ผู้เรียนรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัว (ข้อ 1.1.3) ยกเว้นผู้เรียนที่ขาดแคลนยากไร้ จะได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายจากรัฐและจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวนโยบายการจัดการศึกษาและนโยบายเรียนฟรีตามกรอบของกฎหมาย

1 แนวนโยบายการจัดการศึกษาและนโยบายเรียนฟรีตามกรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- กฎหมายรัฐธรรมนูญ/ พระราชบัญญัติ/ แผนการศึกษาแห่งชาติ/ระเบียบกฎหมาย
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วน ที่จะเริ่มดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวในปีแรก โดยกำหนดไว้ในข้อ 1.3 การลดภาระค่าครองชีพของประชาชน ข้อ 1.3.1 ว่า “ให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี โดยสนับสนุนตำราในวิชาหลักให้แก่ทุกสถานศึกษา จัดให้มีชุดนักเรียนและอุปกรณ์การเรียนฟรีให้ทันปีการศึกษา 2552 และสนับสนุนค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพื่อชดเชยรายการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาเรียกเก็บจากผู้ปกครอง” อีกทั้งนโยบายของรัฐด้านการศึกษา ข้อ 3.1.4 กำหนดว่า “จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่อนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร

จัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน”

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้น โดยจัดทำโครงการดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งการดำเนินการนี้ได้ผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มอาชีพแล้ว 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2552 ณ โรงเรียนสตรีวิทยา กรุงเทพมหานคร และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนชนกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี

เมื่อรัฐบาลมีความตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ เพื่อขยายโอกาสแก่เด็กยากจน เด็กด้อยโอกาส และผู้เรียนทั่วประเทศให้สามารถเข้าถึงการได้รับการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดรายการการจัดสรรตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ไว้ใน 5 หมวด ได้แก่ หมวดค่าเล่าเรียน หมวดหนังสือเรียน หมวดอุปกรณ์การเรียน หมวดเครื่องแบบชุดนักเรียน และหมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งในหมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ได้กำหนดขึ้นมานั้น เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการมีความประสงค์ที่จะมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 เพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียน (เพิ่มเติมสำหรับการศึกษาของเอกชน) หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามแผนงานเสริมสร้างรายได้พัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงด้านสังคม โครงการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 15 ปี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของชาติดังนี้

1. ในด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการรับการศึกษาอย่างเสมอภาค คือกำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 43) และกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่รับศึกษาอบรม (มาตรา 69)

2. ในด้านจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา รัฐธรรมนูญกำหนดให้จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ (มาตรา 81) กำหนดให้บุคคลกรมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้องและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา 69)

3. ในด้านการคุ้มครองช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่เด็ก เยาวชนและบุคคลบางกลุ่มในการศึกษาอบรมรัฐธรรมนูญ กำหนดให้เด็กเยาวชน บุคคลในความดูแลของครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมโดยรัฐ (มาตรา 53) บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ (มาตรา 55) รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างเป็นความปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ (มาตรา 80)

4. ในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน (มาตรา 43) รัฐต้องสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม(มาตรา 81) องค์กรปกครองท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ (มาตรา 289)

โดยสรุป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีเจตนารมณ์ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนา คุ้มครองสิทธิ สร้างความเสมอภาคให้โอกาสคนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และให้โอกาสแก่ชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้โดยมุ่งเน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการศึกษา โดยให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคม ประกอบกับกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะ

ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 10 ซึ่งได้มีบัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ และโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษการศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น” ซึ่งหมายถึงการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปี ก่อนระดับอุดมศึกษาซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยรัฐไม่เก็บค่าใช้จ่าย และเพื่อบรรลุมติประสงค์ดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดภารกิจส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษาเป็น 4 ประเด็น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2543, หน้า 29-35) คือ

1. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
2. การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา
3. การบริหารการตรวจสอบติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายของสถานศึกษา

4. กองทุนเพื่อการศึกษา

ซึ่งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้ดำเนินการภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. การระดมทรัพยากรในการลงทุนเพื่อการศึกษา

การปฏิรูปการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นเป็นไปภายใต้กรอบแนวคิดที่สำคัญ คือรัฐต้องการให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน อีกทั้งต้องการให้การศึกษารวมของประเทศไทยมีคุณภาพและมาตรฐานยิ่งขึ้น รัฐจึงได้สนับสนุนส่งเสริมให้เอกชนนั้นได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งในเบื้องต้นได้มีข้อยุติเกี่ยวกับมาตรการที่เป็นข้อเสนอในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

1.1 มาตรการจูงใจให้บุคคล /สังคมเป็นผู้จัดการศึกษา เพื่อการลดต้นทุนในการจัดการศึกษา กล่าวคือ การเสนอให้ลดหย่อน/ยกเว้นภาษีโรงเรียนและที่ดินสำหรับภาคเอกชนที่จะเข้ามาดำเนินการจัดการศึกษาและให้มีการลดหย่อน/ยกเว้นภาษีสินค้าใด ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการศึกษาเป็นการเฉพาะ มาตรการยกเว้นทางภาษีเพิ่มเติมจากที่มีการยกเว้นอยู่ในปัจจุบันรวมทั้งเสนอให้กำหนดอัตราภาษีเก็บค่าบริการ ค่าสาธารณูปโภคในอัตราที่ต่ำกว่าธุรกิจการพาณิชย์

1.2 การกำหนดมาตรการส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมบริจาคเงิน หรือทรัพย์สินเพื่อการศึกษา โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดตั้งกองทุนสะสมของสถานศึกษา (Endowment Fund) เพื่อความมั่นคงของสถานศึกษา และเพื่อเป็นทุนพัฒนาการศึกษาในระยะยาว โดยเสนอให้การบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้กองทุนสะสมของสถานศึกษาเป็นรายการค่าใช้จ่ายที่สามารถนำไปหักลดหย่อนภาษีรายการลดหย่อนภาษีสำหรับเงินบริจาค นอกจากนั้น มีรายการลดหย่อนภาษี สำหรับเงินบริจาค เพื่อการกุศลอื่นในการคำนวณภาษีเงินได้ และขอยกเว้นค่าธรรมเนียมในการโอนอสังหาริมทรัพย์ที่บริจาคให้สถานศึกษาของเอกชนที่เป็นนิติบุคคล ทั้งนี้ หากสถานศึกษาใดเล็กกิจการต้องจัดให้มีการชำระบัญชีและให้ทรัพย์สินที่ได้มา โดยการบริจาคตกเป็นของรัฐ กองทุนหรือมูลนิธิเพื่อการศึกษาอื่น

1.3 มาตรการให้ผู้เรียนหรือครอบครัวมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยในระดับขั้นพื้นฐานนั้น รัฐจะให้การอุดหนุนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะให้ผู้เรียนหรือครอบครัวรับภาระ อันได้แก่ ค่าเสื้อผ้า เครื่องเขียน แบบเรียน ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ยกเว้นผู้เรียนที่มีฐานะยากจน ซึ่งรัฐจะให้การอุดหนุนเพิ่มเติม ตามลักษณะความต้องการพิเศษส่วนค่าบริการทางการศึกษา หรือการบริการอื่น ๆ ที่สถานศึกษาบางแห่งจัดเสริมเพิ่มเติมขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติ เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ปกครองเลือกรับบริการเพิ่มเติมได้นั้น ให้ผู้เรียนหรือครอบครัวเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการบริการเสริมนั้น ๆ ด้วย

1.4 การกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาหารายได้จากทรัพย์สินของตนเอง โดยกำหนดมาตรการเพื่อให้การหารายได้หรือผลประโยชน์ของสถานศึกษาจากทรัพย์สินของสถานศึกษาเป็นไปอย่างสะดวก คล่องตัว และติดตาม กำกับดูแลได้ง่ายรวมทั้งให้สถานศึกษาสามารถเก็บรายได้จากการหาผลประโยชน์ดังกล่าวไว้ใช้จ่ายในกิจการของสถานศึกษาได้ในจำนวนที่เหมาะสม

1.5 มาตรการส่งเสริม และสนับสนุนด้านศักยภาพของหน่วยงานทางการศึกษา ในการขอรับเงินอุดหนุนเงินช่วยเหลือทางการศึกษาขององค์กรของรัฐ และเอกชนทั้งใน

และต่างประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันการเงินได้จัดสรรเงินกู้เพื่อการศึกษาให้กับสถานศึกษาเอกชนในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเพื่อการพาณิชย์ เพื่อจูงใจให้ภาคเอกชนลงทุนเพื่อการศึกษามากขึ้น เนื่องจากการลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ที่รัฐควรให้การดูแล ส่งเสริม และในกรณีที่มีจำเป็นมากทางรัฐอาจจะกู้เงินมาเพื่อการศึกษาได้นอกจากนี้ควรมีการสนับสนุนมาตรการ ระยะยาวในทางภาษีที่จะให้มีการจัดเก็บภาษีการรับมรดก โดยกำหนดมูลค่ามรดกขั้นต้นเพื่อการจัดเก็บภาษี การรับมรดกและให้กันรายได้จากภาษีการรับมรดกมาใช้เพื่อการศึกษา

1.6 มาตรการส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการลดต้นทุนการจัดการศึกษา เช่น การใช้สัดส่วนของนักเรียนต่อครู 25: 1 เป็นเกณฑ์ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสม เป็นต้น

2. การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ในฐานะที่การศึกษามีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดให้รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้การศึกษานับตั้งแต่ระดับการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐจะต้องจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณเป็นพิเศษสำหรับกลุ่มที่มีความต้องการเป็นพิเศษ และการจัดสรรงบลงทุนให้สถานศึกษาของรัฐตามนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และภารกิจของสถานศึกษา มีการดำเนินการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษา จึงเป็นไปภายใต้แนวคิดที่สำคัญ 5 ประการ คือ

2.1 หลักความพอเพียง (Adequacy) คือ จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายของการจัดการศึกษา ที่เพียงพอสำหรับผู้เรียนตามมาตรฐานที่กำหนด โดยจะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของงบประมาณในการจัดการศึกษาและสามารถที่จะใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

2.2 หลักความเป็นธรรม (Equity) เป็นการจัดสรรงบประมาณ ในจำนวนที่เท่ากันให้กับผู้เรียนที่มีลักษณะความต้องการแบบเดียวกัน และจัดสรรงบประมาณที่แตกต่างกันให้แก่ผู้เรียนความต้องการและความจำเป็นไม่เหมือนกัน เพื่อให้โอกาสทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน

2.3 หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นการจัดสรร โดยคำนึงถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการบริหารที่มีประสิทธิภาพ และมีการใช้งบประมาณอย่างประหยัดเพื่อจัดการศึกษาให้เป็นที่มาเป้าหมายที่กำหนด

2.4 หลักเสรีภาพ (Liberty) เพื่อที่จะเป็นการส่งเสริม ให้โรงเรียนนั้นมีเสรีภาพ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณของโรงเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกเข้า โรงเรียนที่มีคุณภาพตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจการบริหาร การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.5 หลักการปฏิบัติได้จริง (Practicality) เป็นการจัดสรรงบประมาณที่นำมา นำมาปฏิบัติโดยต้องมีรูปแบบการคำนวณที่สามารถอธิบายให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และสามารถทำนายและตรวจสอบได้

ทั้งนี้ จะต้องมี การปรับวิธีการจัดสรรเงินจากการจัดสรรให้แก่สถานศึกษา มาเป็นการ จัดสรรผ่านผู้เรียน ส่วนกรณีการศึกษาสำหรับบุคคลบางกลุ่ม บางพื้นที่ บางสาขาวิชาภาคเอกชน ไม่สามารถดำเนินการได้นั้น รัฐจะต้องสนับสนุนเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเพื่อให้มีการ พัฒนาการศึกษา ในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและความต้องการของตลาดแรงงาน ด้วย ซึ่งภายใต้แนวคิดและหลักการดังกล่าวในเบื้องต้น จึงได้มีมาตรการการจัดสรรทรัพยากร เพื่อการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

มาตรการการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีมาตรการสำคัญ ดังนี้

1. การจัดสรรงบประมาณ เป็นการจัดสรรภายใต้หลักการว่าเจ้าของทรัพย์สินควรเป็นผู้ ลงทุนในทรัพย์สินหรือกิจการ ดังนั้น หากสถานศึกษาเป็นของรัฐ รัฐเป็นผู้ลงทุน แต่หาก สถานศึกษาเป็นของเอกชน ก็ควรให้เอกชนเป็นผู้ลงทุน

กรณีสถานศึกษาของรัฐ รัฐไม่ควรลงทุนขยายอาคารสถานที่เพิ่มขึ้น เนื่องจาก สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีจำนวนเพียงพอที่จะรองรับผู้เรียนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทั้งหมด หากในกรณีที่สถานศึกษาที่เรียนมีไม่พอ รัฐควรสนับสนุนให้เอกชนเป็น ผู้ลงทุนจัดการศึกษา ยกเว้นในกรณีที่จำเป็นที่รัฐจะต้องจัดการศึกษาเป็นพิเศษในบางพื้นที่ที่ เอกชนนั้นไม่สามารถดำเนินการได้ สำหรับงบประมาณที่ในรัฐจัดสรรงบประมาณ ดังกล่าวแก่ โครงการพัฒนาในสถานศึกษาของรัฐ เพื่อให้สถานศึกษาเหล่านั้น สามารถที่จะจัดการศึกษาได้ อย่างมีประสิทธิภาพโดยรัฐค้ำึงถึง หลักการกระจายความเจริญทางการศึกษา เพื่อก่อให้เกิด ความเป็นธรรมและความเสมอภาค

กรณีสถานศึกษาของสถานศึกษา เจ้าของสถานศึกษาจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายเป็นงบลงทุนทั้งหมด โดยรัฐให้การสนับสนุนขณะนี้ ได้มีการดำเนินการเพื่อผ่อนปรนเงื่อนไขแล้วในบางส่วนผ่านกองทุนกู้ยืมดอกเบี่ยต่ำ

2. การจัดสรรงบดำเนินการ โดยให้รัฐมีการจัดสรรงบดำเนินการเป็นเงินอุดหนุนรายหัว แก่ผู้เรียนปกติอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งผู้เรียนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน และให้เงินอุดหนุนเป็นพิเศษแก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น พิการ ด้อยโอกาส ยากจนหรือมีความสามารถพิเศษ หรืออยู่ห่างไกล ทั้งที่เป็นไปตามสภาพความจำเป็นของผู้เรียน ส่วนค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลอันได้แก่ ค่าเสื้อผ้า ค่าเครื่องเขียน ค่าแบบเรียน ค่าอาหาร ค่าเดินทางนั้น รัฐจัดสรรให้เฉพาะผู้เรียนที่มีฐานะยากจนทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างเท่าเทียมกัน(อ้างอิงใน ทิพากรต้น นานวม, 2550, หน้า 16-21)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน นับว่าเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญ และจำเป็นที่สุดของประชาชนเพราะประชาชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้ จะต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและพัฒนาอาชีพบุคคลใดได้รับการศึกษามากย่อมมีโอกาสที่ดีกว่าผู้อื่น ดังนั้น การยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของคนในชาติ ได้มีการกำหนดนโยบายสำคัญของรัฐ และดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเสมอมาจะเห็นได้จากนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดนโยบายไว้ว่า “เร่งรัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการทางการศึกษาในด้านการพัฒนาบุคคลและให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาประเทศ”

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้ระบุไว้ในนโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลว่า “เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผู้เรียนช่วงอายุ 0-18 ปี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานตามวัย และมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญาและมีความสามารถพื้นฐานในการคิดแก้ปัญหาการดำรงชีวิต การปรับตัว และนำมาเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้อย่างเหมาะสม...”

แผนการพัฒนการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาเป็น 5 ด้าน ซึ่งในด้านที่ 1 ระบุไว้อย่างชัดเจน “จะขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งหมด มุ่งให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน”

แผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ระยะเวลาที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่มา <http://www.sobkroo.com/zxsob6.htm> (อ้างอิงใน ทิพภรณ์ นานอม, 2550, หน้า 6-7)

ปณิธานในการพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาคนอย่างเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พละนาถัยและการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการพัฒนาตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในประชาคมโลก โดยที่ภารกิจที่สำคัญยิ่งกระทรวงศึกษาธิการ คือ การพัฒนาคนโดยในด้านการศึกษานโยบาย ข้อที่ 1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน “เร่งรัดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม”

จะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาการศึกษาในแต่ละฉบับ จะมุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้พื้นฐานของการศึกษาด้วยความเสมอภาค และเท่าเทียมกันอย่างมีคุณภาพโดยสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ

ระเบียบกฎหมาย

เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ค่าใช้จ่ายรายหัว) ใช้ในหมวดรายจ่ายดังนี้

1. ค่าวัสดุการศึกษา (ฝึก/สอน/สอบ)
2. ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์
3. ค่าซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง
4. ค่าขนส่งอุปกรณ์การเรียนการสอน
5. ค่าพาหนะนักเรียนเดินทางไปแหล่งเรียนรู้
6. ค่าตอบแทนวิทยากรสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ
7. ค่าเบี้ยเลี้ยง ที่พักและพาหนะ
8. ค่าวัสดุสำนักงานสำหรับโรงเรียน
9. ค่าวัสดุเชื้อเพลิงและหล่อลื่น
10. ค่าวัสดุเวชภัณฑ์ (ยา)
11. ค่าวัสดุหนังสือ วารสารและตำรา (หนังสือเรียน)
12. ค่าวัสดุ หนังสือ วารสาร และตำรา (หนังสือห้องสมุด)

13. ค่าวัสดุคอมพิวเตอร์/โปรแกรมประสบการณ์
14. ค่าวัสดุฝึกทักษะพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
15. ค่าวัสดุกีฬา
16. ค่าใช้จ่ายในการแข่งขันกีฬา
17. ค่าวัสดุสื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร
18. ค่าพาหนะบริการสุขภาพนักเรียน
19. ค่าสาธารณูปโภค
20. ค่าเครื่องเขียน
21. รายการอื่น ๆ ตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียน

การสอน

เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน

งบประมาณงบเงินอุดหนุน ประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป รายการเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน) นั้นคือเงินงบประมาณที่จัดสรรให้แก่สถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจน เพื่อจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

นักเรียนยากจน หมายถึง นักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาท /ปี จัดสรรให้กับนักเรียนที่ยากจนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสถานที่ศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยกเว้นสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา

ลักษณะการใช้งบประมาณ

ให้ใช้ในลักษณะแบบถัวจ่าย ค่าหนังสือ และอุปกรณ์การเรียน ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายนักเรียน ค่าอาหารกลางวันและค่าพาหนะในการเดินทาง

การใช้จ่ายงบประมาณ

สถานศึกษาสามารถเลือกวิธีดำเนินการจ่ายหรือจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ักเรียนยากจนได้ตามความเหมาะสม ดังนี้

1. ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน จัดซื้อแจกจ่ายให้แก่ักเรียน หรือให้ยืมใช้
2. ค่าเสื้อผ้าและวัสดุเครื่องแต่งกายนักเรียนจัดซื้อ จัดจ้างผลิตแจกจ่ายให้แก่ักเรียน
3. ค่าอาหารกลางวัน จัดซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหาร หรือจ้างเหมาทำอาหารนั้นอาจจ่ายเป็นเงินสดให้แก่ักเรียนโดยตรง

4. ค่าพาหนะในการเดินทางจ่าย เป็นเงินสดให้แก่นักเรียนโดยตรง หรือ จ้างเหมารถรับส่งนักเรียน

กรณีการดำเนินการจัดซื้อ-จัดจ้าง-จัดหา ต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่ดัดแก้ไขเพิ่มเติม

กรณีจ่ายเป็นเงินสดให้แก่นักเรียนโดยตรง ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างน้อย 3 คน ร่วมกันจ่ายเงินโดยใช้ใบสำคัญรับเงินเป็นหลักฐาน

แนวทางการดำเนินงาน

1. ระดับสถานศึกษา

1.1 สืบหาข้อมูลนักเรียนยากจน และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

1.2 จัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นตามวัตถุประสงค์

1.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมและควบคุมดูแลนักเรียนยากจน

1.4 รายงานผลการดำเนินงาน

2. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

รวบรวมข้อมูลนักเรียนยากจนในสถานศึกษา และรายงานสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรอง ตรวจสอบข้อมูล และพิจารณาจัดสรรงบประมาณประกอบด้วย ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ หรือผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนแต่ละช่วงชั้นตามความเหมาะสม กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงาน

สำนักบอณมัติ ศธ.เพิ่มเงินรายหัวทุกระดับ (<http://www.krusakon.com>)

กรม. อนุมัติงบประมาณ 2550 ให้ศธ. 2.8 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้น 5 หมื่นล้านบาท ขณะที่สำนักงบประมาณรับในหลักการที่ ศธ. ขอปรับเพิ่มอุดหนุนรายหัวทุกระดับ ซึ่งต้องใช้เงินเพิ่ม 14,000 ล้าน แต่ขอทยอยจัดสรรเงินเพิ่มให้ครบจำนวนภายใน 3 ปี “วิจิตร” เมื่อโรงเรียนได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มแล้วห้ามเรียกเก็บเงินจากผู้ปกครองในรูปแบบต่าง ๆ อีกทำได้แค่ขอรับบริจาคหรือจัดกิจกรรม ทอดผ้าป่า หาเงินเข้าโรงเรียน พร้อมแจ้งข่าวดีสำนักงบประมาณรับจัดสรรเงินจ่ายหนี้ค่าวิทยฐานะให้ครูแล้ว พร้อมเตรียมเงินไว้จ่ายเงินวิทยฐานะของปี 2550 ด้วย

ศ.ดร.วิจิตร ศรีสุอาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เปิดเผยหลังประชุมร่วมกับสำนักงบประมาณและผู้บริการ 5 องค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการว่าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีวันนี้ (14 พ.ย.) ได้อนุมัติวงเงินงบประมาณปี 2550 ให้ศธ. 2.8 แสนล้านบาทเพิ่มขึ้นจาก

งบประมาณปี 2549 ให้ศธ. 2.8 แสนล้านบาทเพิ่มขึ้นจากงบประมาณปี 2549 (225.592 ล้านบาท) ประมาณ 50,000 ล้านบาท

ศธ. จึงได้มาประชุมกับสำนักงานงบประมาณ เพื่อจัดทำรายละเอียดก่อนพิมพ์เป็นเอกสาร เสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ต่อไป

ร.มว.ศธ. กล่าวต่อว่า สำนักงานงบประมาณรับในหลักการที่ ศธ. เสนอขอเพิ่มอัตรา ค่าใช้จ่ายรายหัวทุกระดับโดย

- ระดับอนุบาลเพิ่มจากปีละ 600 บาท เป็น 1,700 บาทต่อปี
- ระดับประถม จาก 1,100 บาท เป็น 1,800 บาท
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จาก 1,800 บาท เป็น 3,500 บาท
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก 2,700 บาท เป็น 3,800 บาท

เฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ได้รับเงินเพิ่มพิเศษอีกหัวละ 500 บาท ในระดับประถมศึกษาหัวละ 1,000 บาท ในระดับมัธยม และหากจะปรับมาใช้อัตราใหม่ข้างต้นจะต้องใช้เงินเพิ่มอีกประมาณ 14,000 ล้านบาท จากปกติที่ใช้อยู่ปีละประมาณ 30,000 ล้านบาท ซึ่งทางสำนักงานงบประมาณยืนยันว่า จะจัดสรรงบประมาณให้แต่ขอเวลา 3 ปี ททยอยจัดสรรงบประมาณให้เพิ่มเติมจนเต็มจำนวน โดยในปีแรกนี้สำนักงานงบประมาณอาจจัดสรรเงินให้แค่ 1 ใน 3 หรือประมาณ 5,000 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ศธ. ก็พอใจเพราะถึงต้องรอ 3 ปีกว่าจะได้เงินครบแต่ก็ถือว่าได้การปรับอัตราค่าใช้จ่ายรายหัวเพิ่มได้ เริ่มต้นในปีงบประมาณหน้าแล้ว

ศ.ดร.วิจิตร ศรีสุขอาน กล่าวต่อว่า เมื่อโรงเรียนได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวเพิ่มแล้ว ห้ามโรงเรียนเรียกเงินเงินทุกรูปแบบจากผู้ปกครองเด็ดขาด ถ้าต้องการระดมทรัพยากรจากชุมชน ผู้ปกครอง ต้องทำในรูปแบบของการขอรับบริจาคหรือจัดกิจกรรม เช่น ทอดผ้าป่า แรลลี่ การกุศล ระดมเงิน เข้าโรงเรียนด้วยความสมัครใจ และเงินที่ได้มานั้นต้องนำไปจัดกิจกรรมเสริมพิเศษ เช่น สอนว่ายน้ำ สอนคอมพิวเตอร์ ห้ามนำมาจ่ายเป็นค่าบำรุงต่าง ๆ เพราะถือว่ารัฐจัดสรรเงินให้แล้ว

“เราคาดหวังว่า เมื่อโรงเรียนได้เงินอุดหนุนรายหัวเพิ่มขึ้น จะทำให้คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เด็กได้รับดีขึ้น เพราะผู้บริหารมีเวลาทุ่มเทกับการพัฒนาการเรียนการสอน ไม่ใช่ต้องคอยคิดว่าจะหาเงินมาบริหารจัดการโรงเรียนอย่างไร ให้พอผลการประเมิน 6 ปีที่ผ่านมาของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ออกมาชัดเจนว่าคุณภาพโรงเรียนไม่ดีขึ้น สาเหตุหนึ่งเพราะได้รับเงินอุดหนุนไม่เพียงพอ” ศ.ดร.วิจิตร กล่าว

**แนวนโยบายด้านการจัดการศึกษาและนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ
(ในช่วงระหว่างปี 2534-2552)**

- นายอนันต์ ปันยารชุน, นายชวน หลีกภัย, พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร, นายสมัคร สุนทรเวช, นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์และนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลในแต่ละสมัย ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา โดยได้กำหนดเป็นนโยบายเพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับคนในชาติ ตามลำดับดังนี้

นายอนันต์ ปันยารชุน, นายชวน หลีกภัย และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

ได้แถลงการณ์เกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาว่า ควรมีการเร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาในและนอกระบบให้กว้างขวางและทั่วถึง เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ รวมทั้งขยายการศึกษาปฐมวัยในชนบทเพิ่มขึ้น

รัฐบาลมีความเชื่อว่า การลงทุนทางการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อเอกภพชาติไทยและความมั่นคงของประเทศ การเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาเท่านั้นที่จะส่งผลให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน รัฐบาลจะเร่งลงทุนการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนและประชาชน เป็นลำดับแรก เพื่อให้ได้รับการเรียนรู้อย่างถูกต้องและต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยจะเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้

เรื่องขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี เพื่อให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยกำหนดมาตรการและวิธีการที่เหมาะสม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่บกพร่องทางร่างกาย ทางจิตใจ และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงทั่วประเทศ

“รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาและขยายโอกาสให้ทั่วถึงคนกลุ่มเพื่อให้การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง โดยจะดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 12 ปี โดยจะให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาสและผู้บกพร่องทางกาย และปัญญาตามความจำเป็น...”
(อ้างอิงใน ทิพภรณ์ นานวม, 2550, หน้า 6-7)

และต่อมารัฐบาล ได้มีการกำหนดแผนการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและจัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติตลอดจนการปรับปรุงการจัดการศึกษาทุกระดับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้การศึกษาเป็นสื่อสร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าและ

การวิจัยในศิลปะวิทยาการ เร่งรัดพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ” (อ้างอิงใน รัตน์ เกตุจันทร์, 2544, หน้า 9-10)

พินิจการวิทักษิณ ชินวัตร แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันจันทร์ 26 กุมภาพันธ์ 2544

11. นโยบายการศึกษา ศาสนาวัฒนธรรม

11.1 ด้านการศึกษา

รัฐบาลจะปฏิรูปด้านการจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ให้คนไทยทั้งปวง ได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงาน และสร้างรายได้ และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักการศึกษ สร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ดังนี้

1. เร่งจัดให้มีระบบและโครงสร้างทางการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งปวงอย่างแท้จริง
2. เน้นคุณภาพประสิทธิภาพความเที่ยงธรรม ในการบริหารการจัดการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา
3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาและในเครือข่ายสารสนเทศเพื่อเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษา ให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบท
4. จัดให้มีวิทยาลัยชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ยังมีความขาดแคลนในส่วนของสถาบันอุดมศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบ การจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยรัฐเป็นผู้วางระบบนโยบายกำกับคุณภาพมาตรฐาน สนับสนุนและระดมทรัพยากรเตรียมความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เครือข่ายครอบครัว และอื่น ๆ รวมทั้งการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส
6. สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
7. ส่งเสริมให้เกิดบูรณาการทางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและกีฬาในการศึกษาอบรมแก่เด็กและเยาวชน
8. ปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วย

ตนเองและหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนิสัยรักการอ่านการจัดให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเทศต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

9. ส่งเสริมวิชาครูให้มีศักดิ์ศรี และเป็นที่ยอมรับนับถือรวมทั้งความไว้วางใจจากสาธารณชน รวมทั้งพัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม

10. ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้นมีนิสัยรักการงานและทำงานเป็น

11. ให้โอกาสแก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือมัธยมปลาย ผู้ว่างงานและผู้สูงอายุได้ฝึกงานอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพพร้อมทั้งส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระได้

12. ปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นและพัฒนาจนถึงระดับปริญญาตรี เพื่อตอบสนองต่อภาคเกษตร อุตสาหกรรมและภาคบริการ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าฝึกทักษะ ในสถานประกอบการ...” (อ้างอิงใน ทิพภรณ์ นานวม, 2550, หน้า 8-9)

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลในยุคนายกรัฐมนตรี สุนทรเวช

2.1 นโยบายการศึกษา

2.1.1 ยกกระดับคุณภาพการศึกษาของคนไทยอย่างมีบูรณาการและสอดคล้องกัน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาทั้งในและนอกระบบการศึกษา และสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1.2 พัฒนาหลักสูตร ปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพและคุณธรรมอย่างทั่วถึงต่อเนื่อง และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

2.1.3 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน และการเรียนรู้อย่างจริงจัง จัดให้มีการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อประกอบการเรียนการสอนให้โรงเรียนอย่างทั่วถึง

2.1.4 ดำเนินการให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรืออยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้ได้รับการศึกษา และเพิ่มโอกาสให้แก่เยาวชนในการศึกษาต้องผ่านกองทุนให้กู้ยืม ที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคตและเชื่อมโยงกับนโยบายการผลิตบัณฑิต เพื่อตอบสนองความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของประเทศรวมทั้งต่อยอดให้ทุนการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

2.1.5 สนับสนุนการผลิต และพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการ และเร่งผลิตกำลังคนใน ระดับอาชีวศึกษานั้นให้มีคุณภาพเพื่อสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของประเทศในสาขาต่าง ๆ เช่น ปิโตรเคมี ซอฟต์แวร์ อาหาร สิ่งทอ

บริการสุขภาพและการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการขนส่งสินค้าและบริการเป็นต้น ด้วยความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ สถาบันการศึกษา และสถาบันเฉพาะทาง ตลอดจนให้มีการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพตามมาตรฐานสากล

2.1.6 ขยายบทบาทของระบบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ผ่านองค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักงานบริหารจัดการองค์ความรู้ระบบห้องสมุดสมัยใหม่ หรืออุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ ศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ศูนย์บำบัดและพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติก เด็กสมาธิสั้น และผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มา

ในยุคสมัยนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี

ได้แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ซึ่งนโยบายการศึกษาได้กำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต

3.1 นโยบายการศึกษา

3.1.1 ลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา รวมทั้งระบบครอบครัวการพัฒนาครู หลักสูตร สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพผู้เรียนและความรู้ของนักเรียน ตามแผนการเรียนการสอนอย่างสัมพันธ์กับทรัพยากร และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และการเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาในภูมิภาค

3.1.2 จัดให้คนไทยทุกคนนั้น ได้มีโอกาสรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะผู้ที่ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก รวมทั้งบุคคลออทิสติก เด็กสมาธิสั้นและผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ที่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเพิ่มโอกาสในการศึกษาต่อ ผ่านทางด้านกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา และเชื่อมโยงกับนโยบายการผลิตบัณฑิต เพื่อสนองความต้องการบุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถของประเทศ รวมทั้งต่อยอดให้ในส่วนของการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

3.1.3 ปรับระบบการผลิต และพัฒนาครูให้มีคุณภาพรวมทั้งคุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสม พัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยและประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทย พร้อมทั้งขยายบทบาทของระบบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ผ่านองค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักงานบริหาร และพัฒนาองค์ความรู้ระบบห้องสมุดสมัยใหม่ หรืออุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ ศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ศูนย์บำบัดและพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติก

เด็กสมาธิสั้นและผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ

3.1.4 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ นั้นมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้อย่างจริงจัง ส่งเสริมในการใช้สื่อการเรียนรู้ทางไกล และจัดให้มีการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงอย่างกว้างขวาง จัดหาอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเพื่อประกอบแผนการเรียน การสอนของครูให้โรงเรียนอย่างทั่วถึง ตลอดจนพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ

3.1.5 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ให้มีความเป็นเลิศในด้านการศึกษาวิจัย และสร้างสรรค์ด้านนวัตกรรม การให้บริการวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงและการผลิต และพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการพร้อมทั้งเร่งผลิต กำลังคนระดับอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพและมีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ ในด้านต่าง ๆ เช่น ปีโตรเคมี ซอฟต์แวร์ อาหาร สิ่งทอ บริการสุขภาพ การท่องเที่ยว และการบริหารจัดการขนส่งสินค้า และการบริการ เป็นต้น ตลอดจนจัดให้มีการ รับรองสมรรถนะของบุคคลในด้านการประกอบอาชีพ และสานต่อการขยาย บทบาทศูนย์ซ่อม สร้างเพื่อชุมชน

3.1.6 ส่งเสริมสนับสนุนการกระจายอำนาจ ในการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน และในการจัดการศึกษาอย่าง กว้างขวาง ด้วยมาตรการที่เป็นรูปธรรม ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นให้พร้อมที่จะรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา ตลอดจนการปรับระเบียบวิธี เพื่อให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

3.1.7 ส่งเสริมกลไกในการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยครอบคลุมระบบการ วางแผนการบริหารจัดการ การกำกับดูแล และการติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ ในการปรับกลยุทธ์ของการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลในยุคสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ได้มีการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2551 ณ กระทรวงการต่างประเทศซึ่งนโยบายการศึกษาได้กำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของ นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตรวม 8 ประการ ดังนี้

ด้านการศึกษา

1. ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบโดยปฏิรูปในโครงสร้างการบริหารจัดการปรับปรุงกฎหมาย ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และระดมทรัพยากร เพื่อการปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาตั้งแต่ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาครูและพัฒนาในระบบการคัดเลือกเข้าสู่

มหาวิทยาลัย พัฒนาหลักสูตรรวมทั้งปรับหลักสูตรวิชาแกนหลักรวมถึงวิชาประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์และปรับบทบาทการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง

2. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านบุคลากรของภาคเศรษฐกิจ

3. พัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่งและมีคุณธรรม มีคุณภาพและมีวิถีสอนสูงขึ้นไป ลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนตามโครงการคืนครูให้นักเรียน มีการดูแลคุณภาพชีวิตของครูด้วยการปรับโครงสร้างหนี้ มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตครู ควบคู่ไปกับการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เน้นการพัฒนาเนื้อหาสาระและบุคลากรให้พร้อมรองรับและใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า

4. จัดให้ทุกคนนั้นได้มีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรม ในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

5. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามศักยภาพ ปรับเงินเดือนค่าตอบแทนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น โดยภาครัฐนั้นเป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่างของการใช้ทักษะอาชีวศึกษาเป็นเกณฑ์กำหนด ค่าตอบแทน และความก้าวหน้าในงานนั้นควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา

6. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ให้มีการประνομและใกล้เคียงหนี้ รวมทั้งขยายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและปริญญาตรีเพิ่มขึ้น

7. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน และประชาชนเหล่านั้น จะได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

8. เร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษา และการเรียนรู้อย่างบูรณาการในทุกระดับของการศึกษา และในชุมชน โดยใช้พื้นที่และโรงเรียนเป็นฐานในการบูรณาการทุกมิติ และยึดเกณฑ์

การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นหลักในการที่จะยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัย นำไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และวิจัยพัฒนาในภูมิภาค รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน โดยการเชื่อมโยงสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา ที่มา <http://www.m-ed.net/mpa5/index.php?topic=28.0>

จากการศึกษานโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่านโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลแต่รัฐบาล จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการเร่งขยายการศึกษาภาคบังคับ เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสได้การศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างน้อยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยรัฐจะต้องจัดให้อย่างมีคุณภาพทั่วถึง และไม่เก็บค่าใช้จ่าย จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) (อ้างอิงใน รัตน์ เกตุจันทร์, 2544, หน้า 14-15)

ตาราง 1 แสดงการสังเคราะห์แนวนโยบายด้านการจัดการศึกษาและนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพของรัฐบาล (ในช่วงระหว่างปี 2534-2552)

ประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษา	คนที่ 1 นาย อนันต์ (ปี 2534)	คนที่ 2 นาย ชวน (ปี 2534)	คนที่ 3 พลเอก ชวลิต (ปี 2539)	คนที่ 4 พันตำรวจ โททักษิณ (ปี 2544)	คนที่ 5 นาย สมัคร (ปี 2551)	คนที่ 6 นาย สมชาย (ปี 2551)	คนที่ 7 นาย อภิสิทธิ์ (ปี 2552)
1. นโยบายโดยรวม							
ยกระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างต่ำ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. การจัดการศึกษา							
ภาคบังคับ 6 ปี	✓						
3. การจัดการศึกษา							
ภาคบังคับ 9 ปี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. จุดเน้นการขยาย โอกาสทางการศึกษา รัฐจัดให้มีการศึกษา โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 12 ปี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
5. จุดเน้นการขยาย โอกาสทางการศึกษา รัฐจัดให้มีการศึกษา โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 15 ปี							✓
6. กลุ่มเป้าหมายของ การให้การศึกษา -นักเรียนยากจน -ผู้ด้อยโอกาส -พิการทุพพลภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7. การส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนา การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตาราง 1 พบว่า แนวนโยบายด้านการจัดการศึกษาและนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพของรัฐบาล (ในช่วงระหว่างปี 2534-2552) นั้นแนวนโยบายโดยภาพรวมของทุกรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาลนายอินต์ ปันยารชุน มาจนถึงรัฐบาลปัจจุบัน คือ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นั้นมีการยกระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ การจัดการศึกษาภาคบังคับให้กับผู้เรียน รวมทั้งมีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการให้การศึกษา นั้นมีทั้งนักเรียนยากจน ผู้ด้อยโอกาส พิการหรือทุพพลภาพ จุดเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษา รัฐจัดให้มีการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า ย รวมทั้งการขยายระยะเวลาการศึกษาภาคบังคับศึกษา อย่างต่อเนื่องจาก 6 ปี เป็น 9 ปีตามลำดับ โดยที่รัฐจัดให้มีการศึกษาและรัฐไม่เก็บค่าใช้จ่า ย ตั้งแต่ 6 ปี 9 ปี 12 ปี และมีการพัฒนามาจนถึง การจัดการศึกษาเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ โดย “จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่อนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย”ซึ่งเริ่มในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในช่วงปี 2552 นี้เป็นต้นไป

การดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ

- นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์)

นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ร.มว.ศธ.)

ได้ดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ จากความสำคัญและความเป็นมาของการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ได้บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า ย” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า

“การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า ย” ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วน ที่จะเริ่มดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวในปีแรก โดยกำหนดไว้ในข้อ 1.3 การลดภาระค่าครองชีพของประชาชนข้อ 1.3.1 ว่า “ให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี โดยสนับสนุนตำราในวิชาหลักให้แก่ทุกสถานศึกษา จัดให้มีชุดนักเรียน และอุปกรณ์การเรียนฟรี ให้ทันในปีการศึกษา 2552 และสนับสนุนค่าใช้จ่า ยอื่น ๆ เพื่อชดเชยรายการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาเรียกเก็บจากผู้ปกครอง” อีกทั้งนโยบายของรัฐด้านการศึกษา ข้อ 3.1.4 กำหนดว่า “จัดให้ทุกคนนั้นมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่อนุบาลไปจนถึง

มัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญาและชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน”

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการนำโดย นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้น โดยจัดทำโครงการดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งการดำเนินการนี้ได้ผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในทุกกลุ่มอาชีพแล้ว 2 ครั้งคือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2552 ณ โรงเรียนสตรีวิทยา กรุงเทพมหานคร และครั้งที่ 2 วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนชนกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษา โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับรายการหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ภาครัฐให้การสนับสนุน

สาระสำคัญของนโยบาย

คณะรัฐมนตรี เห็นชอบงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 เพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียน (เพิ่มเติมสำหรับการศึกษาของเอกชน) หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียนและกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามแผนงานเสริมสร้างรายได้พัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงด้านสังคม โครงการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 15 ปี สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ค่าหนังสือเรียน	203,370,800 บาท
ค่าอุปกรณ์การเรียน	531,983,800 บาท
ค่าเครื่องแบบนักเรียน	3,158,678,100 บาท
ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	117,506,400 บาท

รวมทั้งสิ้น 11,011,539,100 บาท ซึ่งในแต่ละรายการมีรายละเอียด ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณด้านค่าเล่าเรียน ให้แก่ผู้เรียนทั่วประเทศ ตามอัตราค่าใช้จ่ายรายหัวที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในแต่ละระดับและประเภท ดังนี้

1. หมวดค่าเล่าเรียน

ก. การศึกษาในระบบ

อนุบาล	คนละ	1,700	บาท/ต่อปี
ประถมศึกษา	คนละ	1,900	บาท/ต่อปี
มัธยมศึกษาตอนต้น	คนละ	3,500	บาท/ต่อปี
มัธยมศึกษาตอนปลาย	คนละ	3,800	บาท/ต่อปี
ปวช. (ช่างอุตสาหกรรม)	คนละ	6,500	บาท/ต่อปี
(พาณิชยกรรม)	คนละ	4,900	บาท/ต่อปี
(คหกรรม)	คนละ	5,500	บาท/ต่อปี
(ศิลปกรรม)	คนละ	6,200	บาท/ต่อปี
(เกษตรกรรมทั่วไป)	คนละ	5,900	บาท/ต่อปี
(เกษตรกรรมปฏิรูป)	คนละ	11,900	บาท/ต่อปี

ข. การศึกษานอกระบบ

ประถมศึกษา	คนละ	1,100	บาท/ต่อปี
มัธยมศึกษาตอนต้น	คนละ	2,300	บาท/ต่อปี
มัธยมศึกษาตอนปลาย	คนละ	2,300	บาท/ต่อปี
ปวช.	คนละ	4,240	บาท/ต่อปี

หมายเหตุ

1. เพิ่มการอุดหนุนแก่นักเรียนอนุบาล 3 ขวบในโรงเรียนเอกชน
2. ปรับเพิ่มอัตราอุดหนุนให้โรงเรียนเอกชนอีกร้อยละ 10

2. หมวดหนังสือเรียน

หนังสือเรียนมีรายละเอียดดังนี้

1. ระดับก่อนประถมศึกษา ใช้หนังสือเสริมประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
2. ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาใช้หนังสือเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระ

ทุกระดับชั้นโดยมีอัตราค่าหนังสือดังนี้

ก. การศึกษาในระบบ

ก่อนประถมศึกษา	คนละ	200.00	บาท/คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	คนละ	483.20	บาท/คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	คนละ	347.20	บาท/คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	คนละ	365.60	บาท/คน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	คนละ	580.00	บาท/คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	คนละ	424.00	บาท/คน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	คนละ	496.00	บาท/คน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	คนละ	739.20	บาท/คน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	คนละ	564.80	บาท/คน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	คนละ	560.00	บาท/คน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	คนละ	1,160.80	บาท/คน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	คนละ	805.60	บาท/คน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	คนละ	763.20	บาท/คน
ปวช.	คนละ	1,000.00	บาท/คน

ข. การศึกษานอกระบบ

ประถมศึกษา	คนละ	290	บาท/ต่อปี
มัธยมศึกษาตอนต้น	คนละ	360	บาท/ต่อปี
มัธยมศึกษาตอนปลาย	คนละ	400	บาท/ต่อปี
ปวช.	คนละ	500	บาท/ต่อปี

3. หมวดอุปกรณ์การเรียน

อุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นสำหรับนักเรียน ประกอบด้วย แบบฝึกหัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย คณิตศาสตร์ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) สมุด ปากกา ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด เครื่องมือเรขาคณิต วัสดุฝึก ICT (CD) และสำหรับผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และกระดาษ A4 สีเทียน รวมทั้งดินน้ำมันไว้สำหรับผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษาในอัตรา ดังนี้

ก่อนประถมศึกษา	คนละ	100	บาท/ภาคเรียน
ประถมศึกษา	คนละ	195	บาท/ภาคเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น	คนละ	210	บาท/ภาคเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย	คนละ	230	บาท/ภาคเรียน
ปวช.	คนละ	230	บาท/ภาคเรียน

4. หมวดเครื่องแบบนักเรียน

เครื่องแบบนักเรียน ประกอบด้วย เสื้อ/กางเกง/กระโปรง คนละ 2 ชุด/ปี ในอัตรา

ก่อนประถมศึกษา	คนละ	300	บาท/ปี
ประถมศึกษา	คนละ	360	บาท/ปี

มัธยมศึกษาตอนต้น	คนละ	450	บาท/ปี
มัธยมศึกษาตอนปลาย	คนละ	500	บาท/ปี
ปวช.	คนละ	900	บาท/ปี

กรณีนักเรียนมีชุดนักเรียนเพียงพอแล้วสามารถซื้อเข็มขัดรองเท้า ถุงเท้า ชุดลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด/ชุดกีฬาได้ กรณีการจัดซื้อชุดนักเรียนที่ต่างไปจากชุดนักเรียนปกติและราคาสูงกว่าที่กำหนด วงเงินดังกล่าวอาจซื้อได้เพียง 1 ชุด

5. หมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สถานศึกษาจัดขึ้น ประกอบด้วย

1. กิจกรรมวิชาการ
2. กิจกรรมคุณธรรม/ลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด
3. ทักษะศึกษา
4. การบริการสารสนเทศ/ICT

ทั้งนี้ในการพิจารณา กำหนดกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมนั้นต้องให้ภาคี 4 ฝ่าย (ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนชุมชนและผู้แทนกรรมการนักเรียน)และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการพิจารณาโดยที่ผลการพิจารณาต้องไม่เป็นการรอนสิทธิของเด็กยากจน และด้วยโอกาสที่พึงจะได้รับ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมวิชาการ เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมจากการเรียนปกติ ในชั้นเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ส่งเสริมเด็กเก่งให้มีความเป็นเลิศและแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนเรียนอ่อนให้มีศักยภาพสูงขึ้น เช่น ค่าวิทยุ-คณิตคิดสนุก ค่ายักกะชีวิต ค่าภาษาพาเพลิน (แก้ปัญหาคำอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้) เป็นต้น โดยกำหนดให้ดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวปีละ 1 ครั้ง

2. กิจกรรมคุณธรรม/ลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาดเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ กิจกรรมคุณธรรม เช่น ค่าเด็กดีของชุมชน ค่ารักษะโลก ค่ารักษะสัตว์ ค่ายุวชนคนดีกิจกรรมอาสาพัฒนา เป็นต้น ลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด เป็นกิจกรรมภาคปฏิบัติในการเรียนลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาดโดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การใช้ชีวิตร่วมกันเป็นหมู่คณะ เช่น การเดินทางไกล การอยู่ค่ายพักแรม การผจญภัย (ไต่เขาปีนต้นไม้ ฯลฯ) โดยกำหนดให้ดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวปีละ 1 ครั้ง

3. ทัดศศึกษาเป็นกิจกรรมศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนที่เพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวางโดยกำหนดให้ดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวปีละ 1 ครั้ง

4. การบริการสารสนเทศ/ICT เป็นกิจกรรมการให้บริการ ICT/คอมพิวเตอร์ แก่นักเรียนเพิ่มเติมจากการเรียนคอมพิวเตอร์พื้นฐานตามหลักสูตรปกติ เช่น การให้บริการสืบค้นความรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การให้บริการคอมพิวเตอร์ในการจัดทำสื่อ รายงานการนำเสนอข้อมูลการออกแบบสร้างสรรค์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดให้ดำเนินการกิจกรรมดังกล่าว 40 ชั่วโมง/ปี/คน ทั้งนี้งบประมาณกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อนักเรียน 1 คน ดังนี้

ก่อนประถมศึกษา	215 บาท/ภาคเรียน
ประถมศึกษา	240 บาท/ภาคเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น	440 บาท/ภาคเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย	475 บาท/ภาคเรียน

แนวทางการจัดสรรงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดสรรงบประมาณเพื่อนำไปจัดซื้อหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดสรรงบประมาณ ภาคเรียนที่ 1/2552 โดยใช้ข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2551 ในการจัดสรรงบประมาณดังกล่าว ทั้งนี้ชั้นอนุบาล 1, ป.1, ม.1, ม.4 จัดสรรให้เบื้องต้นร้อยละ 80 ของนักเรียน เนื่องจากยังไม่ทราบจำนวนนักเรียนที่แน่นอน สำหรับชั้นอื่น ๆ จัดสรรให้ร้อยละ 100 โดยคิดนักเรียนปีการศึกษา 2551 เลื่อนชั้นไปอีกระดับชั้นหนึ่งและในกรณีที่มิข้อมูลผู้ขอสงเคราะห์ไม่รับเครื่องแบบนักเรียนและ/หรืออุปกรณ์การเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะไม่จัดสรรรายการดังกล่าวให้ตามจำนวนผู้ขอสงเคราะห์

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แจ่งจัดสรรงบประมาณนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ เป็นรายสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทราบและแจ้งให้สถานศึกษาทราบเพื่อเตรียมการจัดซื้อจัดหา/จัดกิจกรรมต่อไป

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะโอนงบประมาณดังกล่าวทั้ง 4 รายการข้างต้นเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษาทุกแห่งเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการให้เสร็จสิ้นสถานศึกษาได้รับหนังสือเรียนภายในวันที่ 30 เมษายน 2552 นักเรียนได้รับหนังสือเรียน เครื่องแบบนักเรียนและอุปกรณ์การเรียนก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1/2552

แนวทางการจัดซื้อจัดหา

หนังสือเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะโอนเงินงบประมาณ ค่าหนังสือเรียน ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษา และให้สถานศึกษาจัดซื้อหนังสือเรียนโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ก. การคัดเลือกหนังสือเรียน ครูผู้สอนเป็นผู้เลือกหนังสือเรียนเสนอให้คณะกรรมการวิชาการ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย (ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนชุมชนและผู้แทนกรรมการนักเรียน) ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกหนังสือเรียน ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยให้พิจารณาคัดเลือกหนังสือเรียนให้ตรงตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และมีเนื้อหาสาระตรงตามความต้องการของครูผู้สอน โดยสามารถเลือกจากทุกสำนักพิมพ์ตามรายการในบัญชีหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งดูได้จากเว็บไซต์ <http://210.1.20.39/new2551/node/107> สำหรับหนังสือเสริมประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยให้ใช้แนวทางการเลือกหนังสือตามเอกสารหมายเลข๒ในภาคผนวกโดยเลือกหนังสือเรียนที่มีคุณภาพเหมาะสมกับราคาและมีผู้ขายไม่ต่ำกว่า 3 ราย

ข. การจัดซื้อ

1. ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดซื้อโดยถือปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

1.1 วิธีตกลงราคา ให้คำนึงถึงคุณภาพที่เหมาะสมกับราคาและให้ต่อรองราคาจากผู้ขายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 วิธีสอบราคา และวิธีประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้ประกาศกำหนดเงื่อนไขการพิจารณาหนังสือเรียนเป็นรายวิชาต่อชั้น เพื่อจะได้หนังสือเรียนที่หลากหลายจากทุกสำนักพิมพ์ และตรงตามความต้องการที่จะใช้ในการเรียนการสอนของสถานศึกษา และไม่จัดซื้อหนังสือเรียนเป็นชุด

2. ให้สถานศึกษาเตรียมดำเนินการหาผู้ขายไว้เพื่อให้พร้อมที่จะทำสัญญาได้ทันทีเมื่อได้รับแจ้งอนุมัติการโอนเงินงบประมาณเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษา

3. เมื่อได้รับเงินงบประมาณให้ตรวจสอบจำนวนเงินที่ได้รับแจ้งการโอนเงินและจำนวนเงินในสมุดคู่ฝากของธนาคารว่ามีจำนวนเงินที่ถูกต้องตรงกัน

4. ออกใบเสร็จรับเงินตามแบบของทางราชการในนามของสถานศึกษาตามจำนวนเงินที่ได้รับส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน

5. เมื่อดำเนินการจัดซื้อหนังสือเรียนเรียบร้อยแล้วให้สถานศึกษาลงบัญชีวัสดุหนังสือเรียนเพื่อสะดวกในการตรวจสอบ
6. การจัดซื้อควรแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการจัดซื้อ (ถ้ามี) และคณะกรรมการตรวจรับพัสดุอย่างน้อย 1 คน
7. จัดระบบการยืมหนังสือเรียนให้แก่ักเรียนทุกคนและสามารถส่งต่อไปยังนักเรียนรุ่นต่อไป
8. การจัดซื้อหนังสือเรียนจะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้และให้ทันก่อนเปิดภาคเรียนทั้งนี้ได้กำหนดปฏิทินการดำเนินงานมาให้ด้วยแล้ว
9. เงินเหลือจากการดำเนินการจัดซื้อสามารถนำไปใช้จ่ายในรายการโครงการเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสมโดยผ่านความเห็นชอบร่วมกันของภาคี 4 ฝ่าย และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เครื่องแบบนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะโอนเงินงบประมาณค่าเครื่องแบบนักเรียนซึ่งเป็นเงินงบบุคลากรทั่วไปเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาจ่ายเงินสดให้กับนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อไปจัดซื้อเครื่องแบบนักเรียนคนละ 2 ชุดในกรณีต้องใช้เครื่องแบบนักเรียนที่แตกต่างไปจากเครื่องแบบปกติและราคาสูงกว่าวงเงินที่ได้รับอาจจัดซื้อได้เพียง 1 ชุด และหากมีเครื่องแบบนักเรียนปกติเพียงพอแล้วอาจนำเงินที่ได้รับไปจัดซื้อเข็มขัด รองเท้าถุงเท้าชุดลูกเสือ/เนตรนารี/ยูกาซาด/ชุดกีฬาได้โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อได้รับเงินงบประมาณให้ตรวจสอบจำนวนเงินที่ได้รับแจ้งการโอนเงินและจำนวนเงินในสมุดคู่ฝากของธนาคารว่ามีจำนวนเงินที่ถูกต้องตรงกัน
2. ออกใบเสร็จรับเงินตามแบบของทางราชการ ในนามของสถานศึกษาตามจำนวนเงินที่ได้รับส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน
3. แต่งตั้งผู้จ่ายเงินอย่างน้อย 2 คนเพื่อร่วมกันจ่ายเงินให้กับนักเรียน
4. จ่ายเงินให้นักเรียนโดยลงลายมือชื่อรับเงินกรณีนักเรียนไม่สามารถลงลายมือชื่อรับเงินได้ให้ผู้ปกครองลงลายมือชื่อรับเงินแทนเพื่อไว้เป็นหลักฐานการจ่าย
5. แจ้งให้นักเรียนผู้ปกครองเลือกซื้อเครื่องแบบนักเรียนได้ตามความต้องการและให้ทันก่อนเปิดภาคเรียน
6. ติดตามใบเสร็จรับเงินจากนักเรียน/ผู้ปกครอง
7. ดูแลให้นักเรียนมีเครื่องแบบนักเรียนจริง
8. สถานศึกษาตรวจสอบหากพบว่า นักเรียนไม่มีเครื่องแบบนักเรียนโดยที่นำเงินไปใช้

จ่ายอย่างอื่นที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้ปกครองจะต้องคืนเงินให้กับทางราชการ

9. เงินค่าเครื่องแบบนักเรียนที่เหลือจากการดำเนินการแล้ว สามารถนำไปใช้จ่ายในรายการโครงการเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพได้ตามความจำเป็น และเหมาะสมโดยผ่านความเห็นชอบร่วมกันของภาคี 4 ฝ่ายและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

อุปกรณ์การเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะโอนเงินงบประมาณค่าอุปกรณ์การเรียนซึ่งเป็นเงินงบบุคลากรเข้าไปเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาจ่ายเงินสดให้กับนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อนำไปเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียนการสอนได้ตามความต้องการให้เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้น ดังนี้

1. ระดับก่อนประถมศึกษา เช่น กระดาษ สีเทียน ดินน้ำมัน ไร่สารพิษ เป็นต้น
2. ระดับประถมศึกษา เช่น แบบฝึกหัด สมุด ดินสอ สีไม้ ยางลบ ปากกา ไม้บรรทัด ไม้โปรแทรกเตอร์ วัสดุฝึก ICT เป็นต้น
3. ระดับมัธยมศึกษา เช่น สมุด ยางลบ ปากกา ดินสอ ไม้บรรทัด ไม้โปรแทรกเตอร์ เครื่องมือเรขาคณิต วัสดุฝึก ICT เป็นต้น

วิธีปฏิบัติในการจ่ายเงิน การควบคุม ติดตามและตรวจสอบ ให้ปฏิบัติเหมือนกับการจ่ายเงินค่าเครื่องแบบนักเรียน

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะโอนเงินงบประมาณจัดสรรซึ่งเป็นเงินงบบุคลากรเข้าไปเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมวิชาการ ปีละ 1 ครั้ง
2. กิจกรรมคุณธรรม/ลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาดปีละ 1 ครั้ง
3. กิจกรรมการทัศนศึกษาปีละ 1 ครั้ง
4. การให้บริการสารสนเทศ/ICT ปีละ 40 ชั่วโมง/คน โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้
 - 4.1 เมื่อได้รับเงินงบประมาณแล้ว ให้สถานศึกษาตรวจสอบจำนวนเงิน ที่ได้รับแจ้งการโอนเงิน และจำนวนเงินในสมุดคู่ฝากของธนาคารว่ามีจำนวนเงินที่ถูกต้องตรงกัน
 - 4.2 ออกใบเสร็จรับเงิน ตามแบบของทางราชการ ในนามของสถานศึกษาตามจำนวนเงินที่ได้รับส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน
 - 4.3 กำหนดกิจกรรมที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย

4.4 การใช้จ่ายเงินงบประมาณ ต้องดำเนินการตามระเบียบของทางราชการเพื่อให้เกิดความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

4.5 เงินที่เหลือจากการดำเนินการ แล้วสามารถนำเงินไปใช้จ่ายในรายการโครงการเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยผ่านความเห็นชอบร่วมกันของภาคี 4 ฝ่ายและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำกับดูแล ติดตาม และควบคุม โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.5.1 พัฒนาระบบการควบคุมภายในของโรงเรียนนั้น โดยจัดให้ภาคี 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชนและผู้แทนกรรมการนักเรียน ถ้าเป็นในส่วนของสถานศึกษาที่มีขนาดเล็กนั้น (มีนักเรียนน้อยกว่า 300 คน) ให้มีได้ไม่น้อยกว่าฝ่ายละ 1 คน สำหรับที่มีสถานศึกษาขนาดใหญ่ (มีนักเรียน 301 คนขึ้นไป) ให้มีได้ไม่น้อยกว่าฝ่ายละ 2 คน โดยการเสนอชื่อของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและให้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามา มีบทบาทในการช่วยเหลือดูแลสนับสนุนและแก้ปัญหา

4.5.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานภายในเขตพื้นที่การศึกษา

4.5.3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดตั้งคณะกรรมการติดตามขั้นตอนการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ปฏิทินการดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดปฏิทินการดำเนินงานดังนี้

1. สำรวจจำนวนนักเรียน	วันที่ 20-31 ม.ค. พ.ศ. 2552
2. เชิญสำนักพิมพ์หรือ/แจ้งแนวทางการจัดซื้อ	วันที่ 12-16 ก.พ. พ.ศ. 2552
3. กำหนดแนวทางการจัดซื้อ	วันที่ 16-20 ก.พ. พ.ศ. 2552
4. ชี้แจงผู้ปกครองปชส.ผ่านสื่อมวลชน	วันที่ 25-28 ก.พ. พ.ศ. 2552
5. แจ้งกรอบวงเงินงบประมาณแก่สพท./สถานศึกษา	วันที่ 20 ก.พ. พ.ศ. 2552
6. ชี้แจงผอ.สพท./สถานศึกษา	วันที่ 23-28 ก.พ. พ.ศ. 2552
7. แจ้งเพื่อสละสิทธิ์(เครื่องแบบ/อุปกรณ์)	วันที่ 20 ก.พ.-6 มี.ค. พ.ศ. 2552
8. แจ้งรายการจัดซื้อ/แนวทางการจัดซื้อ	วันที่ 23-24 ก.พ. พ.ศ. 2552
9. สถานศึกษารายงานจำนวนผู้ขอสละสิทธิ์	วันที่ 6 มี.ค. พ.ศ. 2552
10. สพฐ.โอนเงินให้โรงเรียน	วันที่ 6-13 มี.ค. พ.ศ. 2552

11. สถานศึกษาดำเนินการจัดซื้อ	วันที่ 6-31 มี.ค. พ.ศ. 2552
12. สถานศึกษาทำสัญญาจัดซื้อ	ภายในวันที่ 6 เม.ย. พ.ศ. 2552
13. ส่งของ/ตรวจรับ	วันที่ 30 เม.ย. พ.ศ. 2552
14. จัดหนังสือให้ผู้เรียน	ภายในวันที่ 16 พ.ค. พ.ศ. 2552

หมายเหตุ กำหนดการนี้ สพท. และสถานศึกษาอาจมีการปรับได้ตามความเหมาะสม แต่ทั้งนี้ต้องให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการสนับสนุนรายการหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
2. นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน เนื่องจากได้รับการสนับสนุนหนังสือ ส่วนของอุปกรณ์การเรียนและเครื่องแบบนักเรียนครบทุกคน
3. สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ผู้ปกครองนักเรียนได้รับการบรรเทาภาระค่าครองชีพ เนื่องจากลดค่าใช้จ่ายในเรื่องหนังสือแบบเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถนำเงินส่วนนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันในเรื่องอื่น ๆ ได้เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง

ระบบการศึกษาต่างประเทศ

ระบบการศึกษาประเทศเกาหลี

ระบบการศึกษาประเทศนี้ ได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 คือ ระบบ 6-3-3-4 ซึ่งหมายความว่า นักเรียนของประเทศนี้จะผ่านการเรียนในชั้นประถมศึกษามา 6 ปี จึงจะสามารถเข้าเรียนมัธยมปลาย 3 ปี จากนั้น จึงเรียนในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย 4 ปี จึงจะจบปริญญาตรี

การศึกษาระดับประถมศึกษา

การศึกษาในระดับประถมศึกษา 6 ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ จัดให้กับนักเรียนอายุระหว่าง 6-12 ปี มีความมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างทักษะพื้นฐานและให้การศึกษาทั่วไปอันจำเป็นต่อการเข้าใจในวัฒนธรรมของเกาหลี และการใช้ชีวิตในสังคมใหม่ นักเรียนเกาหลีเกือบร้อยละเปอร์เซ็นต์ได้ผ่านการศึกษาระดับนี้

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จัดให้กับนักเรียนอายุระหว่าง 12-15 ปี โดยใช้เวลา 3 ปี นักเรียนประถมศึกษาที่สมัครเรียนในระดับนี้ทุกคน จะได้รับการคัดเลือกให้เข้าเรียน โดยมีการจับสลากสถานที่เรียนประมาณ 99.8% ของนักเรียนประถมเกาหลีสมัครเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมต้น การมัธยมศึกษาตอนต้นในท้องถิ่นห่างไกลและชนบท จะเป็นการศึกษาที่รัฐจัดให้ฟรี คาดว่าภายใน 5 ปี นับจากนี้ไป การศึกษาภาคบังคับของเกาหลีจะขยายมากถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระบบการศึกษาของประเทศอิสราเอล

ระบบการศึกษาของประเทศอิสราเอลนั้น การศึกษาภาคบังคับ เริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนกระทั่งจบมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเยาวชนทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียนจนถึงเกรด 10 (บังคับเรียนอนุบาล 1 ปี ประถม – มัธยม 9 ปีและมัธยมปลายอีก 1 ปี) การศึกษาของประเทศอิสราเอลเป็นการให้เปล่าโดยผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนจนถึงเกรด 12 ซึ่งมีรูปแบบ คือ

1. ระดับอนุบาล เริ่มตั้งแต่อายุ 5 ปี ใช้เวลาเรียน 1 ปี
2. ระดับประถมแบบที่ 1 เริ่มตั้งแต่อายุ 6-11 ปี (เกรด 1-6) ใช้เวลาเรียน 6 ปี
3. ระดับประถมแบบที่ 2 เริ่มตั้งแต่อายุ 6-13 ปี (เกรด 1-8) ใช้เวลาเรียน 8 ปี
(ใช้สำหรับท้องถิ่นที่ยังมิได้มีการปฏิรูปทางการศึกษา)
4. ระดับมัธยมต้น เริ่มตั้งแต่อายุ 12-14 ปี (เกรด 7-9) ใช้เวลาเรียน 3 ปี
5. ระดับมัธยมปลาย เริ่มตั้งแต่อายุ 15-17 ปี (เกรด 10-12) ใช้เวลาเรียน 3 ปี

ในระดับมัธยมปลาย (senior High studies) มีหลักสูตรให้เลือกเรียน 3 หลักสูตรคือ

1. ศึกษาศาสตร์ (Academic Studies)
2. วิชาเทคโนโลยี (technological Studies)
- 3 วิชาอาชีพศึกษาเน้นเกษตรกรรม (Agricultural studies)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา จะรับเด็กที่จบประถมศึกษาเกรด 6 เข้าเรียนจนจบ การศึกษาภาคบังคับเกรด 9 ผู้ใดจะออกไปประกอบอาชีพ เมื่อจบเกรด 9 แล้วก็ได้ การเรียนในระดับมัธยมตอนต้น 3 ปี (เกรด 7-9) และมัธยมตอนปลายอีก 3 ปี (เกรด 10-12)

ระบบการศึกษาของประเทศซาอุดีอาระเบีย

ปัจจุบันประเทศซาอุดีอาระเบีย จัดการศึกษาให้กับพลเมืองด้วยระบบ 6-3-3 คือจัดชั้นเรียนในระดับประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี หลังจากนั้นก็จะเป็นการศึกษาระดับอาชีพศึกษาและมหาวิทยาลัย ซึ่งใช้เวลาเรียน 2-5 ปีแล้วแต่สาขาวิชาและระดับหลักสูตร ซึ่งแยกกล่าวได้ดังนี้

1. การศึกษาก่อนประถมศึกษา หรือการศึกษาระดับอนุบาล (kindergarten) จัดชั้นเรียน 3 ปี สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี
2. การศึกษาระดับประถมศึกษา (Elementary school) จัดชั้นเรียน 6 ปี สำหรับนักเรียน อายุ 6-11 ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งรัฐจัดให้ฟรีสำหรับพลเมืองทุกคน
3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Intermediate school) จัดชั้นเรียน 3 ปี (เกรด 7-8-9) สำหรับผู้เรียนอายุ 12-14 ปี โรงเรียนระดับนี้มี 2 หลักสูตรให้เลือกเรียน คือการศึกษา สายสามัญและการศึกษาที่เน้นศาสนาเป็นหลัก

ระบบการศึกษาของประเทศเยอรมัน

ปัจจุบันเยอรมัน ได้กำหนดการศึกษาภาคบังคับไว้ 12 ปี กล่าวคือผู้ที่มีอายุ 6 ถึง 18 ปี ถือว่าอยู่ในวัยที่ต้องศึกษา และในการศึกษาภาคบังคับนี้จะต้องเข้าศึกษาแบบเต็มเวลาไม่น้อยกว่า 9 ปี คือ ประถมศึกษา 4 ปี และมัธยมศึกษาสามัญ 5 ปี การศึกษาภาคบังคับนี้เป็นการจัดให้เปล่าโดยรัฐ

การศึกษาระดับประถมศึกษา

การศึกษาประถมศึกษาถือว่าการเริ่มต้นการศึกษาภาคบังคับ ตามนัยแห่งกฎหมาย ใช้เวลาศึกษาทั้งสิ้น 4 ปี ระเบียบดังกล่าวแม้ในปัจจุบันก็ยังนับได้ว่า เป็นก้าวที่ส่งเสริมการก่อตั้งประชาธิปไตยศึกษาที่ถูกต้องที่สุดอย่างไรก็ตาม ขณะนี้ทุกฝ่ายต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะต้องจัดการปฏิรูปหลักสูตรและวิธีการสอนระดับโรงเรียนประถมเสียใหม่ เช่น ลดจำนวนนักเรียนในชั้นลง จัดบทเรียนให้มีหลาย ๆ ชนิด เพื่อให้เด็กเลือกและวางหลักการสำหรับชั้นเรียนที่เรียกว่า ชั้นเตรียมเข้าเรียนเสียใหม่

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา

1. การศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสามัญหรือมัธยมศึกษาตอนต้น (Haupt schule) ใช้เวลาศึกษา 5 ปี จากชั้น 5 ถึงชั้น 9 ผู้ที่ไม่มีโครงการที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จะเข้าศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทนี้ เมื่อจบแล้วก็จะทำการฝึกงานและเรียนต่อในระดับอาชีวศึกษา หลังจากนั้นก็ประกอบอาชีพต่อไป

2. การศึกษาในโรงเรียนมัธยมอาชีวศึกษา (Real schule) หรือในโรงเรียนอาชีวะระดับกลาง ใช้เวลาศึกษา 6 ปี จากชั้น 5 ถึงชั้น 10 ผู้ที่จบโรงเรียนประเภทนี้ สามารถเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงได้ และหากประสงค์จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาสามารถทำได้ด้วย

3. การศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (Gymnasium) หรือมัธยมศึกษาโดยรวมมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายเข้าด้วยกัน ผู้ที่มีโครงการจะศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา เมื่อจบ

การศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว ควรเข้าศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นสูงสุด(Gymnasium) นี้เสียก่อน และเมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนี้แล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ทันที

ระบบการศึกษาของประเทศสวีเดน

การศึกษาภาคบังคับ

นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1842 การศึกษาภาคบังคับได้มีการริเริ่มก่อร่างขึ้น มีการปฏิรูปปรับปรุง และใช้เต็มรูปแบบในปี ค.ศ.1972/73 โดยเริ่มมีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สำหรับเด็กอายุเข้าเรียน และเทศบาลสามารถจัดให้ได้ การมีสิทธิเช่นนี้ จะจัดให้เต็มที่ทุก ๆ เทศบาลในปีการศึกษา ค.ศ. 1997/98 ในปี ค.ศ. 1992/93 มีเทศบาล ค.ศ.1997/98 ในปี ค.ศ.199/93 มีเทศบาลร้อยละ 70 ที่จัดได้ เช่นนี้ และเดือนตุลาคม ค.ศ.1993 มีนักเรียนที่เริ่มเรียนเมื่ออายุ 6 ปี ประมาณร้อยละ 5.3 ในปัจจุบัน รัฐบาลได้สำรวจเพื่อขยายการศึกษาภาคบังคับ และหน่วยงานส่วนที่เกี่ยวข้อง กำลังทบทวนรายงานล่าสุด นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษา ฉบับปี ค.ศ.1985 มีการแก้ไข เมื่อปี ค.ศ. 1991, 1992, 1993 และ1994 ให้นักเรียนทุกคนมากกว่าร้อยละ 98 ได้เข้าศึกษาในภาคบังคับและสิทธิจะเลือกโรงเรียนแบบใดก็ได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หลักสูตรเดิม การสอนในภาคบังคับของสวีเดน แบ่งเป็นระดับ 3 ระดับ คือ

1. ระดับต้น (Lower Level) ปีที่ 1-3
2. ระดับกลาง (Intermediate Level) ปีที่ 4-6
3. ระดับสูง (upper Level) ปีที่ 7-9

ระบบการศึกษาของประเทศเดนมาร์ค

เดนมาร์คพิจารณาว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรม จึงมีการศึกษาวิจัยปรับปรุงระบบ และจัดการศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ มุ่งให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องหรือการกลับเข้าศึกษาใหม่ของผู้มีงานทำการศึกษาภาคบังคับของเดนมาร์ค เริ่มมีตั้งแต่ปี ค.ศ.1814 จำนวน 9 ปี โดยเริ่มตั้งแต่เด็กอายุ 7 ปีจนถึง 16 ปี เรียกว่า (Folkeskole) ประกอบด้วย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น การเรียนในระดับนี้ **ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดถ้าเรียนในโรงเรียนของรัฐ** แต่ถ้าเรียนในโรงเรียนเอกชน บิดามารดาจะต้องจ่ายค่าใช้จ่ายด้วย เพราะรัฐจะให้การช่วยเหลือด้านการเงินแก่โรงเรียนเอกชน ร้อยละ 85 ของการลงทุน แต่ถ้าเริ่มเรียนในระดับก่อนวัยเรียน บิดามารดาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 35 เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว อาจจะไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยหรือ Gymnasium และเพื่อที่เตรียมตัวเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยของเดนมาร์กมี 5 แห่ง ได้แก่ ที่โคเปนเฮเกนอัลบอร์ก อารัส โอเดน และโรสกีจด์ และมีสถาบันเทคนิคเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมี Folk High school อีกหลายแห่ง

ระบบการศึกษาของประเทศโปแลนด์

ระบบการศึกษาของประเทศโปแลนด์ เป็นระบบ 5-3-4 ซึ่งหมายถึงจัดชั้นเรียนระดับประถมศึกษาเอาไว้ 5 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปีและตอนปลาย 4 ปี โดยประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นรวม 8 ปี เป็นการศึกษภาคบังคับ จึงถือได้ว่าโปแลนด์ จัดแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับต้น คือระดับพื้นฐานประถมศึกษาและมัธยมต้น 8 ปี
2. ระดับกลาง คือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 ปี
3. ระดับสูง คือระดับอุดมศึกษา 4-6 ปี

การศึกษาระดับประถมศึกษา (Primary School)

เป็นการศึกษภาคบังคับที่กำหนดให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐที่จัดให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior school) รับจากผู้จบประถมศึกษาหลักสูตร 5 ปีเข้าเรียน หลักสูตร 3 ปี ซึ่งแยกเป็น 2 สายใน 2 ปีแรก โรงเรียนจะจัดหลักสูตรวิชาอาชีพเสริมให้ในปีที่ 3 สำหรับผู้ไม่ประสงค์จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษภาคบังคับที่รัฐจัดให้เปล่า

ระบบการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในการศึกษาทุกระดับ จะมีทั้งหน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนช่วยจัดการศึกษา การศึกษาสายอาชีพจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคนที่มีพื้นฐานตามข้อกำหนดเข้าเรียนได้ โรงเรียนของรัฐทุกแห่งจัดการศึกษาแบบให้เปล่า โรงเรียนเอกชน (ส่วนใหญ่เป็นของโรงเรียนสอนศาสนาคาทอลิก) เก็บค่าเล่าเรียน ในโรงเรียนทุกรูปแบบเยาวชนจะสามารถศึกษาต่อในระดับสูงได้ ในแต่ละรัฐจะมีการปฏิรูปการศึกษาแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองความต้องการกำลังคนและการพัฒนาเศรษฐกิจในศตวรรษหน้าอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษาระบบการศึกษาต่างประเทศ พบว่า ระบบการศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่นั้น มีการบริหารจัดการทางการศึกษา ดังนี้

มีการจัดระบบการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเหมือนกันทุกประเทศ ส่วนแนวภาคบังคับในช่วงปีนั้นมีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน ส่วนในด้าน การสนับสนุนค่าใช้จ่ายของรัฐในการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายนั้น ในแต่ละประเทศมีการกำหนดนโยบายและรูปแบบ รวมทั้งระยะเวลาที่ไม่เก็บค่าใช้จ่าย ที่แตกต่างกัน เช่น

การศึกษาแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 3 ปี ได้แก่ ประเทศเกาหลี เวลา 6 ปี ได้แก่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย 9 ปี ได้แก่ ประเทศเยอรมัน, ประเทศสวีเดน, ประเทศเดนมาร์ค, ประเทศโปแลนด์, ประเทศสหรัฐอเมริกา และ 12 ปี ได้แก่ ประเทศอิสราเอล เป็นต้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับสวนดุสิตโพล (อ้างอิงมาจาก <http://www.onec.go.th/poll/onec-poll/people/peo-1.htm>) ได้ศึกษาโดยการสำรวจความคิดเห็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและไม่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภายใต้หัวข้อ “ประชาชนคิดอย่างไรกับการเรียนฟรี 12 ปี” จากกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศรวม 3,060 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์ สรุปผลการสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ถ้ารัฐบาลให้เรียนในระดับชั้นพื้นฐานต่อโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ท่านต้องการเรียนต่อหรือไม่

ผลสรุปว่า ประชาชนส่วนใหญ่หรือร้อยละ 59.31 สนใจจะกลับมาเรียนต่อโดยมีเหตุผลว่าต้องการเรียนต่อเพราะต้องการมีความรู้เพิ่มต้องการได้งานทำที่ดีขึ้น ได้รับความก้าวหน้ามีเงินเดือนมากขึ้น และมีโอกาสที่ดีขึ้น ส่วนกลุ่มที่ไม่สนใจจะกลับมาเรียนต่อที่พญัสดา สุขเมธเสนีย์ (อ้างอิงมาจาก(<http://203.146.77.6/research/r001/s325a.htm>) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตอนต้นของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 3,520 โรงเรียน ที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2533-2535 พบว่า

1. โรงเรียนได้รับงบประมาณนอกเหนือจากเงินเดือนครูและงบลงทุนเป็นจำนวนโรงเรียนละประมาณ 100,000 บาท โดยค่าเฉลี่ยมีตั้งแต่โรงเรียนละ 95,185 บาท ในปีการศึกษา 2533 จนถึงโรงเรียนละ 144,591 บาทและ 102,560 บาท ในปีการศึกษา 2534 และ 2535 ตามลำดับค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นค่าครุภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนนักเรียน

2. ในส่วนของค่าใช้จ่ายรายหัวโรงเรียนใช้ตามงบประมาณของรัฐมีค่าเป็น 2,971 บาท ในปีการศึกษา 2533 และ 2,707 บาท ในปีการศึกษา 2534 ซึ่งเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายรายหัวของกรมสามัญศึกษา มีค่าเป็น 5,044 บาท ในปีการศึกษา 2533 และ 7,208 บาท ในปีการศึกษา 2534 และค่าใช้จ่ายรายหัวของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีสัดส่วนเป็น 3 :5 และ 3 :7 ในทั้งสองปีที่รายงาน การจัดการศึกษาในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าของกรมสามัญศึกษา

3. ในด้านค่าใช้จ่ายที่นักเรียนต้องใช้จ่ายเอง เฉลี่ยแล้วมีค่าเป็น 3,129 บาทต่อปี โดยที่ไม่รวมเงินที่นักเรียนใช้รายวัน ซึ่งเป็นค่ารถ และเป็นค่าอาหารกลางวัน ค่าขนม แต่ถ้ารวมเงินมาโรงเรียนของเด็กเป็นรายวันด้วยแล้ว ก็จะเป็น 7,017 บาทต่อปีโดยเฉลี่ย

4. ค่าเสียโอกาสในการหารายได้ของเด็กนั้น เมื่อคิดเป็นจำนวนโอกาสได้งานมีค่าเป็นร้อยละ 70 และเงินเดือนที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็น 2,474 บาทต่อเดือนหรือคิดเป็น 29,688 บาทต่อปี

จึงอาจสรุปได้ว่า ถ้าผู้ปกครองยอมให้เด็กไปโรงเรียนขยายโอกาสของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแล้ว ผู้ปกครองจะขาดรายได้ที่พึงได้ 29,688 บาทต่อปี ถ้านักเรียนได้งานทำซึ่งมีโอกาสเป็นร้อยละ 70 นอกจากนี้ ผู้ปกครองยังต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนของเด็กอีก 7,017 บาทต่อปี ส่วนรัฐนั้นจะใช้จ่ายรายหัวเพียง 2,971 บาทต่อปีต่อคน จึงเห็นได้ว่า ค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้ปกครองนั้นมีมากกว่าที่รัฐสนับสนุน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 64-65) ได้ศึกษาผลการดำเนินการงาน 1 ศตวรรษ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2533-2542 เส้นทางสู่การศึกษาภาคบังคับ 9 ปีของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า รัฐบาลโดยสำนักงบประมาณควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป แทนหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อโรงเรียนจะได้มีความสะดวกและคล่องตัว ในการใช้งบประมาณ อีกทั้งเป็นการเตรียมการในการกระจายอำนาจทางด้านบริหารให้กับทุกโรงเรียน สำหรับค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนเกี่ยวกับ ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าอาหารกลางวัน ค่าพาหนะ ค่าวัสดุรายหัวและเงินอุดหนุนนักเรียนยากจน ควรจัดให้กับนักเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทุกคนให้เพียงพอบนพื้นฐานของความจำเป็น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 79) ได้ศึกษาค่าใช้จ่ายในการเรียนของผู้ปกครองนักเรียนที่ออกกลางคันและผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ต้องเสียค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับรายได้ จึงเป็นสาเหตุทำให้ผู้ปกครองนักเรียนที่ออกกลางคันตัดสินใจให้นักเรียนออกจากโรงเรียนก่อนเรียนจบหลักสูตร ข้อมูลที่ค้นพบมีความสอดคล้องกันผลการวิจัยของประเสริฐ แก้วเพชร (2520) และศิริ วรศิริ (2531) พบว่า ผู้ปกครองซึ่งมีบุตรที่ได้เรียนต่อส่วนใหญ่จะมีรายได้น้อยและต้องการให้บุตรทำงานเพื่อช่วยเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวหรือต้องการให้บุตรช่วยเหลือทำงานบ้านเพื่อใกล้ผู้ปกครองออกไปทำงานนอกบ้าน นอกจากนี้จากการวิจัยของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนทิพย์

(2530) พบว่า นักเรียนที่มีขนาดครอบครัวใหญ่มีสมาชิกจำนวนมากมีรายได้น้อยและฐานะการเงินไม่ดี แสดงถึง สถานภาพครอบครัวที่ยากจนขาดอุปกรณ์การเรียน ไม่มีเงินที่ใช้จ่ายเพียงพอ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ ทำให้ทุกคนในครอบครัวต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด นักเรียนใหญ่นั้นไปช่วยพ่อแม่ทำงานทำให้มีเวลาในการเรียนน้อยลง ซึ่งสภาพและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียนเท่าควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนเงินที่นักเรียนได้รับจากผู้ปกครองมาเป็นค่าใช้จ่ายที่โรงเรียนถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะนักเรียนต้องรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียน ถ้าหากนักเรียนไม่ได้รับเงินมาโรงเรียนไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนักเรียนก็จะขาดเรียนบ่อย ๆ หรือเรียนไม่จบต้องออกกลางคันไป

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา(อ้างอิงมาจาก<http://www.oer.or.th/seminar/05024/10.htm>) ได้สรุปการทำประชาพิจารณ์จาก 9 ภาค พบว่า มีผู้พิจารณาประเด็นทั้งหมด 37 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มสมาคม กลุ่มบริหารอุดมศึกษา กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มนักศึกษา กลุ่มประชาชน กลุ่มอาจารย์อุดมศึกษา กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มครู ในประเด็นการให้ผู้เรียนมีส่วนรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ผลการพิจารณามีดังนี้

ควรให้ผู้ปกครอง/ผู้เรียนนั้นเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ ค่าเครื่องแบบ ค่าหนังสือ/ตำรา ค่าอาหารเสริม(นม) และอาหารกลางวัน หรืออื่น ๆ และค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาเสริม นอกเหนือจาก หลักสูตรและมาตรฐานที่สถานศึกษาผู้ร่วมพิจารณาประเด็นนี้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้ผู้ปกครอง/นักเรียนนั้น เป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล แต่ควรให้โอกาสกับเด็กที่ด้อยโอกาสด้านทางการศึกษาหรือยากจน ให้มีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเด็กยากจน ในส่วนของค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลหรือให้รับภาระค่าใช้จ่ายส่วนนี้ทั้งหมด ทั้งนี้มีข้อเสนอแลกเปลี่ยนโดยการให้กู้เงินในรูปคูปองการศึกษา ซึ่งเมื่อผู้กู้จบการศึกษาแล้ว จึงจ่ายคืนให้กับรัฐเป็นดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ

นอกจากนี้ มีผู้ร่วมอภิปรายบางกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครู อาจารย์อุดมศึกษา และประชาชน ที่เห็นด้วยกับการที่ให้ผู้ปกครอง/นักเรียนรับภาระในบางส่วน ได้แก่ ค่าเสื้อผ้า ค่าเครื่องแบบ โดยที่ให้รัฐรับภาระในส่วนของคุณค่าหนังสือ/ตำรา อาหารเสริม(นม) อาหารกลางวัน

สงบ ลักษณะ (กรอบนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี, 2542, หน้า 39-40) ได้กล่าวถึง การจัดการที่ไม่เก็บค่าใช้จ่ายไว้ดังนี้

1. การไม่เก็บค่าใช้จ่าย คือ การที่สถานศึกษาไม่เก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาและค่าอุปกรณ์การเรียนรวมถึงค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากผู้เรียน แต่ผู้เรียนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัว

นักเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่าอาหารกลางวัน ค่าอาหารเสริม ค่าพาหนะเดินทางมาเรียน และค่าเครื่องเขียนอุปกรณ์ส่วนตัวในการเรียน

รัฐและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น สงเคราะห์ค่าใช้จ่ายส่วนตัวเหล่านี้ให้กับผู้เรียน สำหรับผู้เรียนที่มีความขาดแคลนยากไร้ โดยพิจารณาฐานะรายได้ของครอบครัวเป็นหลัก

2. ค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษา 2 ประเภท คือ

2.1 งบลงทุน: เช่น ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ห้องเรียนและครุภัณฑ์

2.2 งบดำเนินงาน: เช่น เงินเดือนครู ค่าจ้างบุคลากร ค่าวัสดุ

การคำนวณค่าใช้จ่ายงบดำเนินการเฉลี่ยรายหัวของผู้เรียนในการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละระดับ (ประถม มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ มัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ) แต่ละประเภท (ในระบบโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน) จะใช้เป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน (ในรูปคูปองการศึกษา) และการศึกษาที่จัดโดยองค์กรต่าง ๆ

3. แหล่งเงินค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา จะมีทั้งส่วนที่มาจากงบประมาณแผ่นดินของรัฐ รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เงินบริจาคเพื่อการกุศลขององค์กรต่าง ๆ และของการลงทุนของภาคเอกชนที่มีแรงจูงใจการยกเว้นภาษีของรัฐ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา(สปศ.) (108ปัญหาปฏิรูปการศึกษา, หน้า 2543, หน้า 55-56) ได้อธิบายค่าใช้จ่ายที่รัฐไม่เก็บจากผู้เรียน หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามหลักสูตรมาตรฐานในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ค่าเล่าเรียน เป็นต้น ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนสามารถเรียนฟรีได้ทั้งหมดในทุกเรื่อง ดังนั้น หากสถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนนอกเหนือหลักสูตรมาตรฐานและผู้เรียนสมัครใจเรียน เช่น สอนว่ายน้ำ สอนคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ผู้เรียนก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนที่เพิ่มขึ้นเอง

สำหรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการจัดสรรเงินเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องอยู่บนฐานค่าใช้จ่ายรายหัวที่สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่รัฐกำหนด โดยค่าใช้จ่ายรายหัวที่ค่าได้นี้จะเป็นค่าใช้จ่ายพื้นฐาน ที่รัฐต้องจัดสรรให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชนภายใต้หลักความเสมอภาค เป็นธรรม ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ รัฐยังต้องจัดสรรเพิ่มเติมให้กับผู้เรียนแต่ละคนตามแตกต่างของคุณลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน เช่น กลุ่มพิการ กลุ่มด้อยโอกาสกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ และยากจน เป็นต้น เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสสำหรับผู้เรียนเหล่านี้ให้ได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับ

กลุ่มปกติทั่วไป รวมถึงการจัดสรรให้แต่ละสถานศึกษาเพิ่มเติม ตามความแตกต่างในคุณลักษณะแต่ละสถานศึกษา เช่น สถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือกันดารโดยคำนึงถึงความประหยัดเนื่องจากขนาดและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

กว้าง รอบคอบ (เรียนฟรี 12 ปี รัฐจ่ายไม่อื่น", ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543, หน้า 12) ได้อธิบายว่า ไม่อยากให้ใช้คำว่าเรียนฟรี 12 ปี เพราะคำว่า เรียนฟรี หมายถึง ฟรีทุกอย่าง ทั้ง รongเท้า เสื้อผ้า ค่ารถการเดินทางมาเรียนเป็นต้น แต่ควรจะให้ใช้คำว่า การเรียนโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 12 ปี ซึ่งจะเป็นค่าใช้จ่ายพื้นฐานที่รัฐจะต้องกำหนดการอุดหนุนในแต่ละระดับชั้นที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้ปกครองต้องการเสริมให้เด็กมากกว่าที่รัฐจัดให้ผู้ปกครองควรออกเพิ่มเอง เช่นเดียวกับนักเรียนที่ในโรงเรียนรัฐสำหรับงบประมาณที่จะมาดำเนินการนั้น คิดว่าหากรัฐสามารถจัดบ ๒ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเรื่องใด ที่ตัดได้ ก็ควรตัด แล้วนำบ ๒ ส่วนนั้นมาใช้ในการจัดการศึกษาปัญหาเรื่องงบประมาณที่หลายฝ่ายกังวล ก็ไม่น่าที่จะมีปัญหาอะไร อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษา 12 ปีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายนี้ อยากให้รวมเด็กปฐมวัยด้วย

กาญจนา นาคสกุล (เรียนฟรี 12 ปี รัฐจ่ายไม่อื่น", ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543, หน้า 12) การจัดการศึกษาฟรี 12 ปี สามารถทำได้อยู่ที่การบริหารจัดการงบประมาณ ซึ่งที่ผ่านมา อาจจะมี การใช้จ่ายงบประมาณมากจนเกินไปกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริง การสนับสนุนการเรียนฟรี 12 ปี รัฐจะต้องจัดให้ทั้งการศึกษาภาครัฐและภาคเอกชน โดยเท่าเทียมกัน นอกจากเอกชนจะจัดการศึกษาที่เป็นส่วนเกินพิเศษออกไปเก็บเพิ่มจากผู้ปกครองที่เลือกเรียนเอกชน ก็ต้องรับผิดชอบใช้จ่ายในส่วนที่พิเศษได้

เกษม วัฒนชัย ("เรียนฟรี 12 ปี รัฐจ่ายไม่อื่น" ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543, หน้า 12) เมื่อคำนวณค่าเฉลี่ยจาก 5 ปี (2545-2549) รัฐต้องหาเงินงบประมาณเพิ่มประมาณอย่างน้อยปีละ 2 หมื่นล้านบาท เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบให้เปล่าแก่ประชาชนได้ เนื่องจากงบประมาณแผ่นดิน 9 แสนกว่าล้าน น่าจะเจียดจัดสรรมาได้หรือหากจะต้องมีการออกพันธบัตรเพื่อการศึกษา ก็ต้องทำ เพื่อให้มีเงินเพียงพอที่จะพัฒนาคน มีระบบจัดจ้างที่โปร่งใสตรวจสอบได้ กำหนดมาตรการประหยัดการใช้พลังงานและสาธารณูปโภคทุกชนิดบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ อย่างประหยัด ให้ความสำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณรายหัวตามข้อมูลที่ได้รับ มีการตรวจสอบอย่างรอบคอบ ปรับเพดานแต่ละช่วงชั้นของการศึกษาให้เหมาะสม

ประวิช รัตเพียร ("เรียนฟรี 12 ปี รัฐจ่ายไม่อื่น: ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543, หน้า 12) เรื่องการเรียนฟรี 12 ปี ไม่ได้เป็นแก่นนโยบายของรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งอีกต่อไปแล้ว เพราะ

เรื่องนี้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ว่าใครมาเป็นรัฐบาล ก็ต้องทำเรื่องนี้ให้เป็นจริง ปัจจุบันการจัดการศึกษาให้เรียนฟรี 12 ปี ต้องเพิ่มเงินขึ้นมาให้ถึงประมาณ 200,000 ล้านบาท หรือเทียบเท่า 4% ของค่าจีดีพีการจัดการศึกษาให้เรียน 12 ปี จะต้องเพิ่มเงินขึ้นมาให้ถึงปีละ 6% ของค่าจีดีพีหรือเป็นเงิน 300,000 ล้านบาท ที่มาของเงินที่รัฐจะจัดสรรให้ก็ด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารเงินใหม่โดยลดการสนับสนุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น เพื่อที่รัฐจะได้หันมาทุ่มแก่การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างเต็มที่ทั้งเรื่องค่าเล่าเรียน อาหารกลางวัน ส่วนเด็กที่ผู้ปกครองต้องการให้เรียนในโรงเรียนเอกชนก็จะได้รับคูปองการศึกษาตามค่าใช้จ่ายที่รัฐทุ่มให้แก่โรงเรียนรัฐ และอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมตามที่โรงเรียนเอกชนจัดเก็บ หากเด็กไม่มีที่เรียนก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องหาที่เรียนให้เด็ก

วิชัย ดันศิริ (“เรียนฟรี 12 ปี รัฐไม่อั้น” ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543, หน้า 12) กระทรวงศึกษาธิการ จะต้องกำหนดให้แน่ชัดว่า คำว่า “ค่าเล่าเรียน” รวมถึงค่าใช้จ่ายของโรงเรียนด้านใดบ้างและกำหนด ให้นักเรียนทุกคนได้รับการยกเว้นหมด ตั้งแต่ชั้น ป.1-ม.6 นอกจากนั้น ยังจะสนับสนุนเรื่องหนังสือเรียน ตำรา โดยให้ยืมเรียนฟรีทุกคน ทั้งระดับประถม และมัธยมศึกษา ส่วนหนังสืออื่น ๆ ที่เป็นหนังสือเสริมหรืออ้างอิง จะไว้ในห้องสมุดให้ทุกคนมีโอกาสใช้ สำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาจให้นักเรียนได้ซื้อตำราเอง เพราะระดับชั้นหลากหลายวิชา และต่างคนต่างก็มีสิทธิเลือกวิชาเรียน

นอกจากนั้น ยังจัดโครงการอาหารกลางวันและนม ให้เด็กที่ยากจน สำหรับโรงเรียนเอกชนจะจ่ายเงินสนับสนุนโรงเรียนเอกชนเป็นรายหัวนักเรียน โดยค่าใช้จ่ายรายหัวพื้นฐานจากงบประมาณการของโรงเรียนรัฐบาล

สมศักดิ์ ปริศนานันทกุล (“เรียนฟรี 12 ปี รัฐจ่ายไม่อั้น” ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543, หน้า 12) นโยบายเรียนฟรี 12 ปี ไม่ว่าใครมาเป็นรัฐบาล จะต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะเป็นเรื่องที่กำหนดอยู่ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ว่าเมื่อถึงปี 2545 ซึ่งรัฐจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กไทยอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายดังนั้น จะต้องมี การเตรียมการเรื่องงบประมาณที่จะใช้ในการจัดการศึกษา มีการกำหนดค่าใช้จ่ายรายหัวของนักเรียนที่ชัดเจนว่าแต่ละคนต้องใช้จ่ายเป็นเงินเท่าไร เพื่อเสนอขอตั้งงบประมาณ นอกจากนี้ ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ยังเปิดโอกาสให้ระดมทรัพยากรจาก ท้องถิ่นได้ดังนั้น นอกจากนี้ งบประมาณจากรัฐแล้ว ยังมีท้องถิ่นที่จะมาช่วยเหลืออย่างไรก็ตามแม้เรื่องนี้จะป็นภาระกับรัฐบาล แต่การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคน สร้างชาติที่รัฐบาลจะต้องทุ่มเท

สุวิทย์ รัชสิตพล (“เรียนฟรี 12 ปี รัฐจ่ายไม่อั้น”; ไทยรัฐ. 28 ธันวาคม 2543. หน้า 12) เรียนฟรี 12 ปี เชื่อกันว่าจะสามารถทำได้และเป็นจริงอย่างแน่นอน โดยรัฐจะต้องให้การสนับสนุน ค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่เด็กที่เข้าเรียนทุกคน แบ่งเป็นระดับอายุ 1-3 ขวบ จำนวน 3,000 บาท/ปี อายุ 4-5 ขวบ จำนวน 5,000 บาท/ปี อายุ 6-11 ขวบ ซึ่งเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 8,000 บาท ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 12,000 บาท อาชีวศึกษา จำนวน 25,000 บาท และเด็กพิการจำนวน 17,500 บาท โดยค่าใช้จ่ายที่เด็กได้รับจำนวนดังกล่าว จะรวมค่าใช้จ่ายทุกอย่างทั้งเสื้อผ้า ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าหนังสือ เป็นต้น และในจำนวนนี้ หมายถึงเด็กที่จะเข้าไปเรียนในโรงเรียน รัฐได้รับส่วนเงินงบประมาณที่จะนำมาใช้นั้น คิดว่า 80,000 ล้านบาทเพียงพอที่จะดำเนินการแล้ว

นายดาต้า (เมนูข้อมูลมติชน 7 มิถุนายน 2545, หน้า 31) weekly@matichon.c0.th **เรียนฟรี 12 ปีไม่จริง** คนในกระทรวงศึกษาธิการคุยกันฟังว่า ได้พัฒนาการศึกษาไทยด้วยการให้เด็กเรียนฟรี 12 ปี นำทิ้งมากเด็กไทยได้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 12 ปี จบมัธยมพอดีคล้ายกับว่าต่อไปคนไทยจะมีฐานความรู้มากขึ้น

แต่นั้นเป็นเพียงคำพูด เพราะในความเป็นจริงก็คือ บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทยจำกัดได้สำรวจในช่วงวันที่ 17-26 เมษายน ที่ผ่านมานั้น พบว่า ต้องจ่ายผู้ปกครองเด็กระดับอนุบาลจ่าย 10,487.25 บาทต่อคน ในระดับชั้นประถมศึกษา 11,244.92 บาทต่อคน ปรมาณร้อยละ 50 คือจ่ายในเรื่องค่าเทอม หรือค่าหน่วยกิต ในกรณีของสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนในลักษณะหน่วยการเรียน รองลงมาจะเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าหอพัก ค่ากวดวิชาระหว่างเทอมฯลฯ ค่าแบบเรียน ค่าหนังสือ ค่าชุดเรียน ค่ากิจกรรมอื่น เช่น ว่ายน้ำ คอมพิวเตอร์ ค่าอาหารและค่าพาหนะในการเดินทางไปโรงเรียน

ไม่มีอะไรฟรี

เรื่องค่าเล่าเรียนบุตร ยังเป็นปัญหาของผู้ปกครองอยู่เหมือนเดิม ก่อนวิกฤตใน ปี 2540 มีคนบอกว่ามีปัญหาแค่ร้อยละ 40.5 คนที่เดือดร้อนนี้ ร้อยละ 60 มีอาชีพรับจ้าง รองมาเป็นลูกจ้างเอกชน และพนักงานรัฐวิสาหกิจแต่มีเรื่องน่าสนใจคือ เทียบนี้การแก้ปัญหาผิดไปจากเดิมเมื่อก่อนเปิดเทอมที่ต้องพึ่งพาอาศัยธนาคารคนยาก หรือโรงรับจำนำเป็นหลัก แต่ปีนี้บทบาทของโรงรับจำนำลดลง

ผลสำรวจออกมาว่าเมื่อมีปัญหาผู้ปกครองเตรียมตัวในการแก้ปัญหา 5 อันดับแรกคือการถอนเงินที่เก็บสะสมมาใช้ รองลงมา เป็นการทำงานพิเศษ เปียแชร์ กู้ยืมจากญาติ-คนรู้จัก และการพึ่งพาโรงรับจำนำ แต่เดิมนั้น โรงรับจำนำไม่เคยหลุดจากที่พึ่งพิง 1 แต่คราวนี้ ตกไปอยู่อันดับ 5 มีผู้ปกครองที่มีปัญหาเพียง ร้อยละ 8.9 จากเดิมซึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 15

ศูนย์วิจัยกสิกรไทยบอกว่าที่เป็นเช่นนี้ เพราะสถาบันการเงินหันมาปล่อยสินเชื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการ ทั้งธนาคารของรัฐและเอกชน ทั้งในรูปแบบของโครงการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา และการปล่อยสินเชื่อให้ซื้อของในห้างสรรพสินค้า ดอกเบี้ยเงินกู้ธนาคารแม้จะสูงกว่าดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายในโรงรับจำนำ แต่การกู้เงินจากสถาบันการเงินสะดวกกว่า เพราะไม่ต้องเอาทรัพย์สินไปค้ำประกัน ทำให้ได้รับความนิยมไม่เพียงแต่โรงรับจำนำเท่านั้นที่คนนิยมน้อยลง การกู้ยืมเงินนอกระบบที่ดอกเบี้ยร้อยละ 20 ไม่ค่อยมีใครไปใช้บริการด้วย ยกเว้น คนในอาชีพรับจ้างไม่มีหลักทรัพย์ประกันและรายได้ ประจำที่จะไปขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน จำต้องรับภาวะดอกเบี้ยสูง เพื่ออนาคตของบุตรหลานต่อไป

ถือว่าผู้ประกอบการแอบปี่มากขึ้นกับพัฒนาการของการที่รัฐให้กู้ยืม ซึ่งสถาบันการเงินเองเต็มอกเต็มใจอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงการให้กู้ยืมเงินระยะสั้นแบบนี้จะได้ดอกเบี้ยดีกว่าการให้กู้ทั่วไปแล้ว ยังเป็นช่องทางใหม่ที่สดใสพอสมควรในการปล่อยสินเชื่อ โดยไม่เสี่ยงกับหนี้เสีย เมื่อเป็นเช่นนี้คาดว่าในปีต่อไป การต่อสู้สถาบันการเงินเป็นแชมป์เงินกู้เพื่อการศึกษาอย่างไรก็ตามที่ผู้ประกอบการต้องการ คือ กระทรวงศึกษาธิการทำงานแบบสมราคาคุณเรียนฟรี 12 ปี ควรจะเรียนฟรีจริง ๆ ไม่ใช่เอาไว้อ่าง แต่ผู้ประกอบการยังจ่ายอานเป็นปกติหนักกว่าเดิมอย่างที่เป็นอยู่

ความคิดเห็นโดยสรุปของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรัฐไม่เก็บค่าใช้จ่ายจากผู้เรียนและจะต้องจัดสรรงบประมาณให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชนภายใต้หลักความเสมอภาค